

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KADINLARDA SAVAŞ TRAVMASI İLE EVLİLİK UYUMU VE
ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Marah ZIER

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Programı

TEMMUZ, 2023

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**KADINLARDA SAVAŞ TRAVMASI İLE EVLİLİK UYUMU VE
ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Marah ZIER
(Y1812.270013)**

**Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji Programı**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ahmet Ertan TEZCAN

TEMMUZ, 2023

ONAY FORMU

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Kadınlarda Savaş Travması ile Evlilik Uyumu ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (28/2/2023).

Marah ZIER

ÖNSÖZ

Güçsüzlüğüme rağmen bana güvenen, acizliğime rağmen bana yardım eden, taşıyamadıklarımı benim adıma taşıyan, maddi ve manevi destekçim, ruh ve başarı ortağım eşime teşekkür ederim.

Kızım Farah, sevgili çocuğum, ilk neşem ve en iyi arkadaşım. Sen olmasaydın bu zorlu yolu tamamlayamazdım. Tüm kalbimle sana teşekkür ederim.

Öğrenim hayatım esnasında Murad ve Siraj, bana en güzel hediye oldular, bana çokça umut verdiler. Onlara teşekkür ederim.

Üniversitedeki hocalarıma sabırları, fedakarlıkları, destekleri ve bilgileri için teşekkür ederim. Özellikle hocam Prof. Dr. Ahmet Ertan TEZCAN'a sınırsız desteği ve sabrı için teşekkür ederim. Yolumu aydınlattığınız için minnettarım.

Her türlü desteği veren ve karanlığımı aydınlığa çeviren tüm dostlarıma teşekkür ederim.

Son olarak tüm gücüyle mücadele eden kendime teşekkür ediyorum.

Temmuz, 2023

Marah ZIER

KADINLARDA SAVAŞ TRAVMASI İLE EVLİLİK UYUMU VE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Bu araştırmada, Suriyeli kadınlarda savaş travmasının evlilik uyumu ve çocuk yetiştirme ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırmanın amacı; Suriye'de savaşın başlamasından 12 yıl sonra, Suriyeli kadınlarda savaş travmaları, evlilik uyumu ve çocuk yetiştirme arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini yaşları 20-55 arasında değişen, tamamı evli ve çocuk sahibi olan, araştırmaya gönüllü katılım gösteren, 250 Suriyeli kadın oluşturmaktadır. Katılımcılara; Arapça ve İngilizce çevirilerinin de yer aldığı, Demografik Bilgi Formu (DBF), Harvard Travma Ölçeği (HTÖ), Evlilik Uyumu Ölçeği (EUÖ) ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (ÇYTÖ) uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler, SPSS 27 programı ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, travmatik semptomlar ile travmatik olaylar arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, travma semptomları ile evlilik uyumu arasında anlamlı ve negatif bir ilişki olduğu, travmatik semptomlar ile demokratik tutum arasında negatif yönde, travmatik semptomlar ile otoriter tutum arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Savaş ve göç nedeni ile yaşanan travmatik olayların; salt tek başına evlilik uyumu ve çocuk yetiştirme biçimleri ile ilişkisi olmasa da travmatik olaylar travmatik semptomlar haline geldiğinde, evlilik uyumunu bozabileceği ve çocuk yetiştirme biçimlerine etki edebileceği varsayımına ulaşılmıştır. Bu noktada Suriyeli mülteci kadınlarla travma ile başa çıkmaya yönelik yapılacak müdahalelerin, psikoeğitimlerin ve sosyal çalışmaların; evlilik uyumlarının artması ile demokratik çocuk yetiştirme biçiminin gelişmesinde ve korunmasında faydalı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Savaş Travması, Travma Semptomları, Evlilik Uyumu, Çocuk Yetiştirme.

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN WAR TRAUMA AND MARITAL ADJUSTMENT AND CHILD REARING ATTITUDES IN WOMEN

ABSTRACT

In this study, the relationship between war trauma and marital adjustment and child rearing among Syrian women was examined. The aim of the study was to analyse the relationship between war traumas, marital adjustment and child rearing in Syrian women 12 years after the war started in Syria. The sample of the research consists of 250 Syrian women aged between 20-55, all of whom are married and have children, and who voluntarily participated in the research. The participants were administered the Demographic Information Form (DIF), the Harvard Trauma Questionnaire (HTQ), the Marital Adjustment Test (MAT) and the Child Rearing Attitude Scale (CRAS), which were also translated into Arabic and English. The data obtained from the research were analysed with SPSS 27 programme. As a result of the study, it was found that there was a significant positive relationship between traumatic symptoms and traumatic events, a significant and negative relationship between trauma symptoms and marital adjustment, a negative relationship between traumatic symptoms and democratic attitude, and a positive relationship between traumatic symptoms and authoritarian attitude. Although traumatic events experienced due to war and migration do not have a relationship with marital adjustment and child rearing styles alone, it is assumed that when traumatic events become traumatic symptoms, they may disrupt marital adjustment and affect child rearing styles. At this point, it is thought that interventions, psychoeducations and social studies to be carried out with Syrian refugee women to cope with trauma will be beneficial in increasing marital adjustment and in the development and protection of democratic child rearing style.

Keywords: War Trauma, Trauma Symptoms, Marital Adjustment, Child Rearing.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ONUR SÖZÜ	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	ix
I. GİRİŞ	1
A. Araştırmanın Konusu.....	2
B. Araştırmanın Amacı.....	3
C. Araştırmanın Önemi	3
D. Sınırlılıklar	4
E. Araştırmanın Hipotezleri:	4
F. Tanımlar.....	4
II. LİTERATÜR TARAMASI	6
A. Savaş Travması.....	6
1. Suriye'deki Savaş	7
2. Göç ve İltica	8
3. Savaşın Psikolojik Etkileri.....	9
B. Psikolojik Travma.....	10
1. DSM 5'te Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) Belirtileri.....	11

2. Savaşta Psikolojik Travma Üzerine Yapılan Çalışmalar	13
C. Evlilik	13
1. Evlilik Uyumu.....	14
2. Evlilik Uyumunu Etkileyen Faktörler.....	14
3. Evliliğin Uyumsuzluğu ve Çocuklar Üzerindeki Etkisi.....	16
D. Çocuk Yetiştirme Tutumları	17
1. Demokratik Tutum.....	18
2. Otoriter Tutum	19
3. Koruyucu Tutum.....	20
4. Aşırı Hoşgörülü Tutum.....	21
5. İlgisiz ve Kayıtsız Tutum.....	22
6. Anne-Baba Tutumunun Çocuğun Gelişimi Üzerindeki Etkisi	23
III. YÖNTEM.....	24
A. Araştırmanın Modeli.....	24
B. Evren ve Örneklem	24
C. Veri Toplama Araçları.....	25
1. Demografik Bilgi Formu (DBF)	25
2. Harvard Travma Ölçeği (HTÖ)	25
a. Travma Olayları Ölçeği (TOÖ).....	25
b. Travma Semptomları Ölçeği (TSÖ)	25
3. Evlilik Uyum Ölçeği (EUÖ)	26
4. Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (ÇYTÖ)	26
D. Veri Analiz Teknikleri.....	26
IV. BULGULAR.....	28
A. Demografik Özellikler ve Betimleyici Değerler.....	28
B. Korelasyon Analizi	29

C. Karşılaştırma Analizi	30
V. TARTIŞMA	38
VI. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	46
VII.KAYNAKÇA	47
EKLER.....	62
ÖZGEÇMİŞ.....	84

KISALTMALAR LİSTESİ

BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
ÇYÖ	: Çocuk Yetiştirme Ölçeği
DBF	: Demografik Bilgi Formu
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
EUÖ	: Evlilik Uyum Ölçeği
HTÖ	: Harvard Travma Ölçeği
TOÖ	: Travma Olay Ölçeği
TSÖ	: Travma Semptomları Ölçeği
TSSB	: Travma Sonrası Stres Bozukluğu

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1.	Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	28
Çizelge 2.	Çocuk Yetiştirme Ölçeği, Evlilik Uyum Ölçeği, Travma Semptomları Ölçeği, Travma Olayları Ölçeğine Ait Betimsel Değerler	29
Çizelge 3.	Çocuk Yetiştirme Ölçeği, Evlilik Uyum Ölçeği, Travma Semptomları Ölçeği, Travma Olayları Ölçeği Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi	29
Çizelge 4.	Gelir Durumuna Göre Çocuk Yetiştirme Ölçeği, Evlilik Uyum Ölçeği, Travma Semptomları Ölçeği, Travma Olayları Ölçeğinin Karşılaştırılması	30
Çizelge 5.	Yaş Gruplarına Göre Çocuk Yetiştirme Ölçeği, Evlilik Uyum Ölçeği, Travma Semptomları Ölçeği, Travma Olayları Ölçeği Puanlarının Kıyaslanması.....	31
Çizelge 6.	Evlilik Süresine Göre Çocuk Yetiştirme Ölçeği, Evlilik Uyum Ölçeği, Travma Semptomları Ölçeği, Travma Olayları Ölçeğinin Karşılaştırılması	32
Çizelge 7.	Çocuk Sayısına Göre Çocuk Yetiştirme Ölçeği, Evlilik Uyum Ölçeği, Travma Semptomları Ölçeği, Travma Olayları Ölçeğinin Karşılaştırılması	33
Çizelge 8.	Eğitim Durumuna Göre Çocuk Yetiştirme Ölçeği, Evlilik Uyum Ölçeği, Travma Semptomları Ölçeği, Travma Olayları Ölçeğinin Karşılaştırılması	34
Çizelge 9.	İş Türüne Göre Çocuk Yetiştirme Ölçeği, Evlilik Uyum Ölçeği, Travma Semptomları Ölçeği, Travma Olayları Ölçeğinin Karşılaştırılması	36

I. GİRİŞ

Günümüz savaşlarında siviller giderek daha fazla hedef alınmaktadır. Askeri kayıpları azaltmak için siviller koruyucu kalkan olarak kullanılmakta, insanlar kaçırılmakta ya da köleleştirilmektedir. Halkın moralini bozmak ve kültürel bağları ve özgüvenini aşındırmak için işkence, tecavüz ve infazlar gerçekleştirilmektedir. Çatışma bölgelerindeki sivillerin çoğu, silahlı saldırı, cinayet, tecavüz ve aile üyelerinin kaybı gibi savaşla ilgili travmatik olaylara tanık olmaktadır. Travmatik olaylara bu toplu maruziyetten kaynaklanan psikososyal sorunların boyutu, nihayetinde toplumda uzun vadeli istikrar beklentilerini tehdit edebilmektedir (Jong ve ark., 2000).

Savaşlar zorunlu göçü doğurmakta ve savaştan kaynaklanan zorunlu göçün bireyler üzerinde yıkıcı ve olumsuz etkileri olabilmektedir. Bireyin maddi ve manevi değerlerinin sarsılmasına neden olabilecek göç deneyimi sırasında; kendisine ya da sevdiklerine yönelik zarar ya da tehdidin mevcudiyeti, bireyin yaşadığı olumsuz ve yıkıcı etkileri arttırmaktadır. Bu durum fiziksel ya da ruhsal travma ile sonuçlanabilmektedir. Bununla beraber göç sırasında yaşantılanan acı deneyimler; kişinin düşünce, duygu, davranış ve sosyal ilişkilerinde anlamlı etkiler bırakabilmekte ve bazı psikopatolojiler gelişebilmektedir (Eroğlu, 2020).

Sığınma ülkelerine göç etmek zorunda kalan savaş mağdurları üzerinde yapılan araştırmalarda; acılı yaşam koşullarındaki değişikliklerin neden olduğu olumsuz etkilerden en fazla etkilenen grubun, kadın ve çocuklar olduğu belirlenmiştir (Eroğlu, 2020). Sonuçlar, göçmen ailelerdeki çocukların ve kadınların ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve göç ettikten sonraki hayatlarını devam ettirebilmek için ağır koşullarda çalışmak zorunda kaldıklarını göstermektedir. (Bilgin, 2014; Eroğlu, 2020). Kadınların büyük bir kısmının, zorunlu göç sonucunda hem yakın sosyal çevrelerini kaybetmekten şikâyet ettikleri hem de ailelerinden ve akrabalarından uzak kalmaktan yakındıkları ifade edilmektedir. Bununla beraber gerilim, baskı ve kaygı hissettikleri ve ev sahibi ülkelere uyum sağlamakta güçlük yaşadıkları gözlenmektedir. Bu değişimlerden en çok

etkilenen kadınların yaş aralığının, orta yaş ve yaşlılık dönemi olduğu belirtilmektedir (Bilgin, 2014).

Savaş deneyimlerinin sıklıkla duygusal strese neden olduğu bilinmektedir. Literatürdeki çalışmalar savaşa maruz kalanların; travmaya, TSSB'ye ve kronik psikolojik sorunlar açısından yüksek risk altında olabileceklerini göstermektedir (Solomon ve ark., 2011; Thabet ve ark.,2008). Savaş travmasına maruz kalma, çocuklarda ve yetişkinlerde travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) ve diğer duygusal bozukluklarla ilişkilidir (Thabit ve ark. 2008).

Travmatik olayların zararlı etkilerinin hem maruz kalan kişinin hem de ailesinin üzerindeki zararlı etkilerinin devamlılık gösterdiği belirtilmektedir. Travma sonrası stres bozukluğu belirtilerinin savaşa maruz kalma ile aile yaşantısında ve evlilikteki sorunlar arasındaki ilişkiyi büyük ölçüde yordadığı ifade edilmektedir. Araştırmalar, travma yaşayanların genellikle yakın ilişkilerde ve evlilik iletişimde güçlükler, öfke ve saldırganlık patlamaları, cinsel istekte azalma, cinsel performansta güçlükler ve evlilik doyumunda azalma yaşadıklarını göstermektedir (Solomon ve ark., 2011; Erden, ve ark. ,2009; Barenbaum ve ark., 2004).

Çocuk bir aile içinde büyür ve aile onun hayatındaki ilk sosyal etkileşimlerin gerçekleştiği yerdir. Çocuk ebeveynleri ile etkileşimi sayesinde sosyal davranış kalıplarını öğrenebilmektedir. Araştırmalar, ebeveynlerin evlilik uyumu ve psikolojik sağlıklarının çocuk yetiştirme yöntemlerine doğrudan yansıdığını göstermektedir. Uyumlu ebeveynlere sahip olan çocukların; iyi iletişim kurabildikleri, kendi duygu ve düşüncelerini iyi ifade edebildikleri ve diğer insanların duygularını anlayabildikleri ifade edilmektedir (Güngören, 2011). Bu noktada anne ve babanın evlilik yaşantılarının niteliğinin, ebeveynlerin bireysel olarak kendi yaşantılarının ve aile yaşantılarının çocuğun sosyal gelişiminde önemli olduğu düşünülmektedir.

A. Araştırmanın Konusu

Suriye'deki savaş esnasında kadınlar; bombalama, yerinden edilme ve sevdiklerini kaybetme gibi karmaşık şoklar oluşturan pek çok acı verici olay yaşamıştır. Bu travmaların hepsinin kadınlar üzerinde geniş kapsamlı etkiler

bıraktığı bilinmektedir. Bu araştırmada travmatik yaşantıların evlilik uyumu ve çocuk yetiştirme ile ilişkisi incelenmektedir.

Bu konu, sosyal bilimlerde bireyin ve ailenin önemi göz önünde bulundurularak, kadınların savaşta deneyimledikleri travmatik yaşantıların ilişkili olabileceği değişkenleri incelemek ve uygun çözümler geliştirmeye yardımcı olabilmek için seçilmiştir.

B. Araştırmanın Amacı

Savaş, bir insanın hayatında karşılaşılabileceği en acı deneyimlerden biridir. Savaşta kişinin yaşadığı travmalar, kişinin psikolojik ve sosyal hayatını derinden etkileyebilmektedir. Suriye'de savaşın başlamasından bu yana geçen 12 yıl boyunca Suriyeli kadınlar savaşın doğrudan ve dolaylı olarak yarattığı olumsuz yaşantılardan etkilendiler. Araştırmanın amacı; Suriye'de savaşın başlamasından 12 yıl sonra, Suriyeli kadınlarda savaş travmaları, evlilik uyumu ve çocuk yetiştirme arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

C. Araştırmanın Önemi

Evlilik kurumu ve aile toplumların önemli yapılarından biridir. Bu nedenle araştırma, evlilik kurumunu etkileyen bir sorunu ele alması bakımından önem taşımaktadır. Bununla beraber annenin travmatik yaşantılarının, kendisini olduğu kadar çocuk/çocuklarını ve evlilik yaşantısını da etkileyebileceği düşünülmektedir. Annede savaş travmasının evlilik uyumu ile ilişkisini ve çocuğun yetiştirilmesine etkisini incelemeyi amaçlayan bu çalışmanın önemi burada yatmaktadır. Ayrıca savaş; psikolojik, sosyal, fiziksel ve davranışsal olmak üzere birçok yönden kadınları etkileyebilmektedir. Kadınların evlilik uyumu ve çocuk yetiştirmesinin böylesine çok yönlü bir etkiye sahip olabilecek değişken ile ilişkisinin incelenmesi, araştırmanın diğer önemli noktasıdır. Bu araştırmanın literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

D. Sınırlılıklar

1. Araştırmadan elde edilen veriler, Demografik Bilgi Formu (DBF), Harvard Travma Ölçeği (HTÖ), Evlilik Uyumu Ölçeği (EUÖ) ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (ÇYTÖ) 'nden elde edinilen yanıtlar ile sınırlıdır.

2. Araştırmanın örneklemi, 20-55 yaşları arasında 250 Suriyeli kadın ile sınırlıdır.

E. Araştırmanın Hipotezleri:

H1: Savaş travması olayları ile travma semptomları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H2: Savaş travması olayları ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H3: Travma semptomları ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H4: Savaş travması olayları ile çocuk yetiştirme tutumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H5: Travma semptoms ile çocuk yetiştirme tutumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H6: Çocuk yetiştirme tutumları ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

F. Tanımlar

Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB): Başlangıçta, semptomlar ortaya çıkmadan önce, kişi kayıp, güvenlik tehdidi ya da her türlü istismar verici ve tehlikeli deneyimler yaşamış olmalıdır. Bundan sonra, bu duruma ilişkin şiddetli strese işaret eden aşırı tepkiler gösterebilir ve kabuslar, kaçınma, aşırı heyecanlanma, travma ile ilgili uyaranlardan kaçınma gibi artan bir kaygı düzeyi gösterebilir. Kişi ayrıca yabancılaşmış hissedebilir ve çevreye ilgi eksikliği gösterebilir. Semptomlar altı ay boyunca devam ettiğinde tedavi gerektiren psikolojik bir bozukluk olarak teşhis edilir (Köroğlu, 2014).

Evlilik Uyum: Evlilik uyumu eşler arasındaki ilişkinin öz değerdendirmesi olarak tanımlanmaktadır. Yüksek evlilik uyumu, yüksek doyum, mutluluk düzeyi ve iyi iletişimi içerir. Eşler arasındaki ilişki ve uyumda evlilik bütünlüğünü ve kalitesini gösteren genel bir kavramdır (Erbek ve ark., 2005).

Çocuk Yetiştirme Tutumları: Ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusundaki tutumu ve ebeveynlerin çocuklar ile ilişkinin doğası olarak tanımlanmaktadır. Ebeveynin sevgi, saygı, güven ve destek gibi durumlarda ortaya çıkan ve çocukların karakterini etkileyen özelliklerini ifade etmektedir (Çakılcıoğlu, 2016).

II. LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde araştırmadaki kavramsal ve kuramsal çerçeveyi oluşturan değişkenlere değinilmektedir.

A. Savaş Travması

İnsanın kendisini, çevresini ve dış dünyayı etkileyen bir tehdit ile karşılaşması ile bu ani tehditlerle baş edebilme yeteneğinin anlık bir şekilde sekteye uğraması, psikolojik durumunu olumsuz etkilemektedir. Çoğu durumda savaş koşulları ve güvensizlik, insanların günlük yaşamın baskılarının ötesine geçen acı verici olaylara dayanamadıkları için travma yaşama olasılığını artırmaktadır (Şar, 2017). Savaş ve çatışmaların yaşandığı kaotik ortamların insanlar üzerindeki fi ziksel ve sosyal etkilerini açıkça görmek mümkündür. Bununla birlikte, savaş ve çatışmaların olumsuz etkilerine doğrudan maruz kalan ya da tanık olan insanların yoğun korku ve çaresizlik gibi psikolojik sıkıntılardan da yakındıkları bilinmektedir (Erden, ve ark., 2009). Savaş ortamında ortaya çıkan travmalar çoğu zaman insanlar için birçok engel, değişim ve psikolojik rahatsızlıklara yol açabilmektedir. Bu insanların içinde bulundukları durumu anlamaya çalışmak ve onlar için acı verici hale gelen yaşantıları ile baş edebilmeleri adına çalışmak hem bireyin hem de yakın çevresinin psikolojik sağlığı açısından çok önemlidir. Savaş koşullarının oluşturduğu olumsuz etkiler, savaşın sona ermesinden sonra bile uzun süre devam edebilmektedir (Almoshmash, 2016). Bu tür olaylara sürekli maruz kalma, birinci, ikinci ve üçüncü tür şokların farklı türlerini oluşturabilmekte, daha sonra başka bir tepkiye ya da ilk aylarda %10'a varan oranda travma sonrası stres bozukluğu olarak bilinen psikopatolojiye dönüşebilmektedir. Kadınlarda bu durum daha yaygınken, savaş ortamında yaşayan, yerinden edilmiş ya da evlerinden kaçan kişilerde bu oran % 50'ye kadar çıkmaktadır (Şar, 2017).

İnsanların savaş gibi günlük hayatın dışına çıkan ekstrem bir durumda, baş etme mekanizmaları yeterli olmayabilmektedir. Aynı zamanda uzmanlar ve ilgili

makamların da bu gerçeği gözden kaçırmaması durumu daha da kötü hale getirebilmektedir (Almoshmosh, 2016).

İnsanların maruz kaldıkları ihmallere, istismarlara ve suçlara karşı verdikleri tepkilerinde farklılıklar vardır ve bunun büyük ölçüde içinde büyüdükleri ve yaşadıkları iç ve dış koşullarla ilgili olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda kişilerin maruz kaldıkları şok ve streslerin niteliği, stres yaşıtan durumun süresi ve sıklığı ile travma sonrası kişilerin aldığı bakım miktarı da iyileşmeye ulaşma açısından büyük bir rol oynayabilmektedir (Murthy ve Lakshminarayana, 2006).

1. Suriye'deki Savaş

Suriye'de on yıl kadar önce başlayan barışçıl ayaklanma, tam ölçekli bir iç savaşa dönüşmüştür. Bu çatışmada 380.000'den fazla insan ölmüş ve 205.300 kişinin de kaybolduğu tahmin edilmektedir. Bunlardan 88.000 sivilin işkence sırasında öldürülmüş olması muhtemeldir. Çatışmadan önce Suriye'nin nüfusu yaklaşık 22 milyon iken nüfusun yarıdan fazlası savaştan sonra evlerini terk etmiştir. Ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin yaklaşık 6,7 milyonu kamplarda yaşamını sürdürürken, 5,6 milyonu da yurtdışında mülteci olarak yaşamına devam etmektedir (BBC News, 2021).

On yıllardır dünyanın en büyük mülteci krizi haline gelen bu süreçte, milyonlarca Suriyeli sınırları aşarak kaçmıştır. Birleşmiş Milletler, 6,6 milyonu Suriye içinde yerinden edilmiş ve 4,8 milyondan fazlası Suriye dışında olmak üzere insani yardıma ihtiyacı olan 13,5 milyon Suriyeliyi tespit etmiştir. Türkiye, 3,6 milyondan fazla nüfus ile kayıtlı en fazla Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan ülkedir (Doganay ve Demiraslan, 2016). Komşu ülkelerdeki Suriyeli mültecilerin büyük çoğunluğu kentsel alanlarda yaşıyorken, 20 kişiden sadece biri mülteci kampında kalmaktadır. Tüm komşu ülkelerde yaşam, maddi kaynakları çok az olan ya da hiç olmayan bir milyondan fazla Suriyeli mülteci için günlük bir mücadeledir (UNHCR, 2021).

Yapılan araştırmalar, Suriye krizinin sadece Suriye ile sınırlı olmadığını, sınırları aştığını ve sürekli yerinden edilme nedeniyle Ortadoğu coğrafyasını bile aşarak küresel bir kriz haline geldiğini göstermektedir (Semin, 2015). Suriye'den göç etmek zorunda kalan insanlar; savaşın ölüm, yıkım ve ekonomik çöküş

seviyelerine ulaşan yansımalarından halen etkilenmektedir. Çatışmanın kendisi topluluklara, ailelere ve çocuklara onarılamaz maddi zararlar verirken, ekonomik kriz de ek zorluklara neden olmaktadır. Zorla yerinden edilme, ekonomik kırılganlık ve olumsuz başa çıkma stratejileri arasındaki örtüşme, Suriye toplumunun tüm kesimleri üzerinde açık ve oldukça hissedilir olumsuz etkilerle sonuçlanmıştır (CSIS, 2021).

2. Göç ve İltica

Göç, insanların bir yerden başka bir yere kitlesel hareketini ifade etmektedir. Doğal afetler, savaşlar ve iklim değişiklikleri gibi birçok nedenle gerçekleşebileceği gibi ekonomik ya da siyasi nedenleri de olabilir. Göç isteğe bağlı ya da zorunlu olabilir, aynı ülke içinde ya da bir ülkeden diğerine gerçekleşebilmektedir (Kınık, 2010).

İltica, ülkesini terk ederek başka bir ülkeye taşınan kişileri ifade eden sosyal ve hukuki bir kavramdır. Bu kişiler, savaşlar ya da dini ve siyasi fikirleri nedeniyle maruz kaldıkları zulmün bir sonucu olarak ülkelerinde kaybettikleri emniyeti başka ülkelerde bulmaya çalışmaktadırlar (Kınık, 2010).

Mülteciler kendi ülkelerinde yaşarken genellikle cinsel şiddet, soykırım, işkence, siyasi zulüm, sevdiklerini kaybetme ve zorla çocuk toplama gibi travmatik olaylara ve stresli durumlara maruz kalmaktadırlar ve bu durum ülkelerinden kaçmalarına neden olmaktadır. Ayrıca, yeni ülkelerindeki uzun ve potansiyel olarak tehlikeli yolculuk ve yeniden yerleşim süreci, ruh sağlığı için risk oluşturabilmektedir (Marwa, 2016).

Mülteciler, göçün sancılı koşullarını yaşadktan ve geldikleri sığınma ülkesine yerleştikten sonra, bir yandan yeni bir ülkede yaşamının günlük mücadelelerini verirken bir yandan da sevdiklerini kaybetmenin yasını tutma gibi yeni stresli deneyimlere katlanmak zorunda kalmaktadırlar. Ayrıca yerleşilen ülkeyle bütünleşebilmeleri için kültürel kimliklerine dair yeni kavramlar aramaya çalışmaktadırlar (Crowley, 2009).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) mülteciyi; ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ya da siyasi düşünceleri nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korkan ve bu korkuların onu vatandaşı olduğu ülkeyi terk etmeye ve zulme uğramaya zorlayan kişi olarak

tanımlamaktadır. Başka bir ülke aramak, o ülkenin korumasına sahip olmasını ve orada güvenlik içinde yaşayabilmesini ve anavatanında kaybettiği haklarını kullanabilmesini sağlamaktadır (UNHCR, 1951, 1967). Yakın tarihli bir BMMYK araştırması, 2015 yılının ortalarına kadar dünya çapında 15,1 milyon mülteci ve 2,3 milyon sığınmacı olduğunu göstermektedir. Yirmi yılda kaydedilen en yüksek oran olan Suriyeli mülteciler, ortalama 4,2 milyon ile en büyük kesimi temsil etmektedirler (Frewen, 2016).

BMMYK'daki sığınma başvuruları incelenirken ve mülteci statüsü belirlenirken, protokolde belirtilen anavatan tarafından zulüm korkusu koşulunu yerine getirmesi esasına göre mülteci kabul edilmektedir. Buna göre, mülteciler arasında yüksek oranda travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) belgelenmiştir (Frewen, 2016).

3. Savaşın Psikolojik Etkileri

Suriye savaşının yol açtığı maddi hasara bakıldığında, on yıllık krizin Suriye halkına verdiği psikolojik tahribat da tahmin edilebilmektedir. Savaştan önce ruh sağlığının zayıf ve gelişmemiş bir bilim olarak görüldüğü Suriye’de bu travmatik duruma rağmen kriz döneminde ruh sağlığı alanında önemli ilerlemeler sağlanmış gibi görünmektedir (Hedar, 2017).

Savaş ve terörizm, nesiller boyu çocukları ve gençleri hayatlarının geri kalanında duygusal ve psikolojik olarak etkileyen insani şiddet eylemleridir. Bir araştırma, savaş bölgelerinde yaşayan her üç çocuktan birinin, yaşamları boyunca TSSB, psikiyatrik belirtiler ve düşük psikososyal işlevsellik düzeyleri geliştirme riski altında olabileceğini ve bunun da yaşadıkları değişken ve şiddet içeren ortamın göstergesi olduğunu öne sürmektedir (Freh, 2015).

Savaşla ilgili travmanın biyolojik etkisinin, deneyimin ciddiyeti ve süresi ve stres faktörlerinin fiziksel bütünlük üzerindeki etkisi ve stres yanıt sistemi ve/veya yaşamı sürdürme destek sistemlerine müdahalesi ile doğrudan ilişkili olduğu ifade edilmektedir. Büyüme yıllarında şiddetli akut ve kronik strese maruz kalmanın, artan anksiyete ve duygudurum bozuklukları, agresif kontrol sorunları, immün disfonksiyon, tıbbi morbidite, merkezi sinir sisteminde yapısal değişiklikler ile stres yanıtı ve nörotransmitter sistemlerine karşı kalıcı nörobiyolojik etkilere sahip olduğu bilinmektedir (Heim, 2003).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), krizler sırasında ruhsal bozuklukların yaygınlığının iki katına çıktığını belirtmektedir. DSÖ tarafından Suriye üzerine yürütülen araştırmalara dayanarak, yaklaşık bir milyon Suriyelinin (nüfusun %4'ü) şiddetli psikolojik rahatsızlıklardan muzdarip olduğu, yaklaşık 5 milyonunun ise orta derecede psikolojik rahatsızlıklardan muzdarip olduğu tahmin edilmektedir. Suriye Psikiyatri Derneği, 2018'de Suriye topraklarında çalışan seksen psikiyatrist kaydetmiştir. Mevcut psikiyatrist sayısı psikiyatrik tanı almış vakaların sadece %10'unu kapsayabilmektedir ancak ciddi vakaların %90'ı takip edilememektedir (Hedar, 2017).

B. Psikolojik Travma

Travma, zamanla kalıcı fizyolojik değişiklikler yaratan çevresel tehditlere yanıt olarak doğuştan gelen bir savunma tepkisidir. Basitçe söylemek gerekirse kişinin "tehdit" olarak algıladığı ve psiko-fiziksel dengesinin bütünlüğünü tehdit ettiği ve cinsel zayıflık oluşturduğu bir ya da daha fazla olay olduğu vurgulanabilir. Travmatik olayın kendisi herhangi bir türde olabilir: Sevilen birinin kaybı, bir ilişkinin sona ermesi ya da kişinin varlığının odak noktası olan işini kaybetmesi, ciddi bir hastalık, fiziksel şiddet, psikolojik şiddet (aile içi şiddet, sözlü şiddet, zorbalık) gibi trajik bir duruma maruz kalma. Ancak hepsi ortak bir unsurla bağlantılıdır: Olay, bireyin iyi olma algısını değiştirmekte, onu daha kırılgan ve kararsız hale getirmekte, kimliğini çarpıtmakta ve onu bir "kurban" haline getirmektedir (Perrotta, 2019).

DSM-5 (Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı), bir kişinin dört şekilde travma yaşayabileceğini belirtmektedir: Doğrudan örseleyici olay(lar) yaşama, başkalarının başına gelen olay(lar)ı, doğrudan doğruya görme (bunlara tanıklık etme), bir aile yakınının ya da yakın bir arkadaşının başına örseleyici olay(lar) geldiğini öğrenme, örseleyici olay(lar)ın sevimsiz ayrıntılarıyla, yineleyici bir biçimde ya da aşırı bir düzeyde karşı karşıya kalma (örn. insan kalıntılarını toplayan ilk kişiler) (APA, 2013).

Psikolojik travma, yaşamlarında farklı deneyimler yaşayan bireylerin yaşadıkları olumsuz tutumlarla ilişkili psikolojik yaralanmalar olarak da tanımlanmaktadır. Fiziksel ve psikolojik tehditlerden oluşur. Bilim adamları şoklara neden olabilecek olayları iki türe ayırmışlardır: Doğal olaylar (deprem,

sel gibi) ve insan yapımı olaylardır. İnsan yapımı olaylar ikiye ayrılır: Birinci olarak araba kazaları, uçaklar ve yangınlar gibi tesadüfi olaylar; ikinci olarak savaşlar, soykırım ve soykırıma ek olarak tecavüz ve işkence gibi kasıtlı olaylardır. (Mum, 2011).

1. DSM 5'te Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) Belirtileri

Ciddi travmatik olaylar yaşamış kişiler TSSB geliştirebilmektedirler. En sık savaşlardan kurtulanlarda görülmektedir. Travmatik olaydan bir süre sonra patolojik semptomlar ortaya çıkmaya başlayabilmektedir. Kişi, travmatik olayı bir şekilde tekrar tekrar yaşar ve bu olay hakkında düşünmekten kaçınmaya başlar. Ayrıca aşırı titreme gibi aşırı fizyolojik uyarılmalar da görülmektedir. TSSB yaşayan bireyler, aynı zamanda suçluluk ya da olanlardan kendini sorumlu tutmak gibi olumsuz duygular yaşar. Travmatik olayların yanı sıra başka faktörler de TSSB'nin ortaya çıkmasında rol alabilmektedir. Kişinin içsel karakter yapısı ve kalıtsallık bireysel faktörlerdendir. Göreceli düşük zekâ, düşük eğitim durumu, zayıf sosyoekonomik statü ve bir azınlık ya da etnik gruba üye olmak ise çevresel faktörlerdendir. Genel olarak, bir travma ne kadar korkutucu olursa ve ne kadar uzun sürerse, TSSB geliştirme olasılığı da o kadar artmaktadır (Morrison, 2019).

• DSM-5'te TSSB Kriterleri:

A. Aşağıdaki yollardan biriyle (ya da birden çoğuyla), gerçek ya da göz korkutucu bir biçimde ölümle, ağır yaralanmayla karşılaşmış ya da cinsel saldırıya uğramış olma:

1. Doğrudan örseleyici olay(lar) yaşama.
2. Başkalarının başına gelen olay(lar)ı, doğrudan doğruya görme (bunlara tanıklık etme).
3. Bir aile yakınının ya da yakın bir arkadaşının başına örseleyici olay(lar) geldiğini öğrenme. Aile bireyinin ya da arkadaşının gerçek ölümü ya da ölüm olasılığı kaba güçle ya da kaza sonucu olmuş olmalıdır.
4. Örseleyici olay(ların)ın sevimsiz ayrıntılarıyla, yineleyici bir biçimde ya da aşırı bir düzeyde karşı karşıya kalma.

B- Aşağıdaki belirtilerden en az birinin varlığı:

- Olayla ilgili acı verici anılar, tekrarlayan ve istemsizdir.
- Olayla ilgili tekrarlayan ve acı veren rüyalar ve kabuslar.
- Kişinin travmatik olay sırasında yaşadığı davranış ve duyguların aynısını (istemeden) göstermesi veya travmayı çocuk oyunlarında yeniden canlandırması.
- Olayı hatırlatan herhangi bir uyarana maruz kaldığında şiddetli rahatsızlık yaşamak.

C. Aşağıdaki kaçınma semptomlarından birine sahip olmak:

- Olayla ilgili düşünce, duygu ve anılardan kaçınmaya içsel tetikleyiciler denir.
- Olayla ilgili ve dış uyaran olarak adlandırılan kişilerden, yerlerden, şeylerden ve durumlardan kaçınmak.

D. Biliş ve ruh halinde aşağıdaki olumsuz değişikliklerden en az ikisi:

- Travmatik olayın önemli bir bölümünü hatırlayamama.
- Kendisi, başkaları ya da dünya hakkında abartılı ve tekrarlanan olumsuz inançlar ya da beklentiler.
- Olay(lar) için kendini ya da başkalarını abartılı ve tekrarlayan suçlama.
- Kişinin önemli ve sevilen etkinliklerine olan ilgisinin değişmesi ve azalması.
- Küçük çocuklarda diğerlerinden ayrılma ya da yabancılaşma ya da sosyal geri çekilme duyguları.

- Kişinin olumlu düşünmemesi.

E. Uyarılma ve tepki modellerinde aşağıdaki değişikliklerden en az ikisi:

- Saldırganlık, öfke nöbetleri, kızgınlık.
- Pervasızca davranmak ya da kendine zarar verici davranışlarda bulunmak.
- Her zaman tetikte olmak.
- Durumla orantılı olmayan abartılı tepkiler göstermek.
- Bazen konsantre olma sorunları yaşamak.

- Uyku bozukluğuna sorunları yaşamak

2. Savaşta Psikolojik Travma Üzerine Yapılan Çalışmalar

Türkiye'de silahlı saldırıların yaygın olduğu bir bölgede askeri sağlık personeli üzerinde yapılan bir çalışmada, katılımcıların yarısından fazlasının psikolojik travma yaşadığı belirtilmektedir. Böyle bir olay yaşayanların ya da bir akrabasını ve arkadaşını kaybedenlerin, diğerlerinden daha fazla TSSB gösterdiği tespit edilmiştir. Türkiye'de benzer koşullar altında silahlı çatışma ortamında askerlerde TSSB'nin olası tekrarlama oranı %46,7, majör depresyon oranı %16,4 ve şiddetli anksiyete oranı ise %18 olarak bulunmuştur (Şar, 2017).

1982 Lübnan Savaşı'nda İsraili savaşçılarla uygulanan bir çalışmada, travma sonrası stres bozukluğu semptomlarının ve duygusal katılımın evlilik uyumu ve ebeveyn işleyişindeki etkileri incelenmiştir. Sonuçlar, psikolojik travması olanların evlilik uyumunun daha düşük düzeyde olduğunu ve çocuk yetiştirmede daha fazla sorun yaşadıklarını göstermiştir (Solomon ark., 2011).

C. Evlilik

Tüm toplumlarda önemli bir konu olan evlilik, eşlerin her biri için sosyal, psikolojik ve fiziksel uyumun artmasına katkıda bulunmaktadır (Williams, 1998). Sosyal ve psikolojik bilimlerin pek çok farklı alanı, yüzyıllar boyunca çeşitli kavram, boyut ve yönleriyle evlilik konusunu araştırmıştır. Evliliğin iki ana eksen ve terimle ölçülmesi ve değerlendirilmesine yönelik çalışmalar yürütölmektedir. Birincisi, evliliğin devamlılığı kavramını incelemektir. Burada eşlerden birinin doğal ölümü ile evlilik bitene kadar eşler birlikte yaşamaya devam eder. Dengesiz ilişkilerde eşlerden birinin talebi üzerine boşanma, fırar, fesih ya da ayrılık gibi çeşitli şekillerde evlilik sonlandırılır ve bu durum eşler üzerinde ağır etkiler oluşturur. İkincisi, eşler arasındaki evlilik ilişkisinin doğasını inceleyen ve evlilik doyumu, evlilik uyumu ve mutluluk gibi ilişkiyi netleştirmek için birden fazla kavramı kullanan evlilik kalitesi kavramını ifade etmektedir. Çiftler, uygun iletişim, iyi uyum ve daha birçok nedenle ilgili olarak evlilik ilişkisinin kalitesini öznel olarak değerlendirmektedir (Spanner, 1979)

Evli bireylerin evli olmayanlara göre daha fazla zihinsel ve fiziksel sağlığa sahip olduğu, evliliklerinde evli ve mutsuz bireylerin daha fazla fiziksel ve

psikolojik belirtilere sahip olduğu, mutluluk ve yaşam doyum düzeylerinin daha düşük olduğu ifade edilmektedir (Coyne ve DeLognis, 1986).

1. Evlilik Uyum

Evlilikteki uyumun, eşlerin birbirleriyle mutlu olması ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (Locke, 1968). Evlilikteki uyum; farklı kişilik, ortam ve kültürlerden gelen eşlerin değışen yaşam koşullarına ve günlük olaylara rağmen uyum sağladıklarını, çatışmalarını iki taraf arasında anlaşma ve uzlaşma yoluyla çözdüklerini, aralarında etkili duygusal, sosyal ve cinsel iletişim kurdukları anlamına gelmektedir (Spanier, 1976).

Literatür incelendiğinde eşler arasındaki uyumu araştıran çalışmaların genel olarak üç boyutta incelendiğı görölmektedir. Bunlar; eşler arasındaki uyumu ve doyum derecesini değerlendiren çalışmalar, evlilik ilişkisini eşler arası husumet, fiziksel ve sözlü şiddet açısından değerlendiren çalışmalar, ebeveynler ve çocuklar arasındaki ilişkiyi inceleyerek eşler arasındaki uyumu değerlendiren çalışmalardır (Erel ve Burman, 1995).

2. Evlilik Uyumunu Etkileyen Faktörler

Evlilik uyumunu etkileyen temel faktörler, kişilikle ilgili içsel faktörler ile çevreyle ilgili dışsal faktörlerdir. Eşlerin ait olduğu ailelerindeki ebeveynlerin mutluluk düzeyi, ortak etnik veya dini geçmiş, çocuklukta ebeveynle güvenli veya güvensiz bağlanma kalıpları, yetiştirmede cinsiyet rolleri, sosyal statü, öğrenim düzeyi, evlenmeden önce birlikte geçirdikleri zaman, uygun evlenme yaşı, evlilik evrelerindeki uyum düzeyi, iki ailenin rıza derecesi, eşler arasındaki cinsel ilişkilerin düzeyi, eşlerin birbirlerine karşı beklentileri ve algıları gibi unsurlar eşler arasındaki evlilik uyumu düzeyini etkilemektedir (Özgovin, 2001).

Eşler arasındaki ilişkiyi analiz etme ve ilişkinin başarısını ölçmede dört madde kullanılmaktadır: Eşlerin kişisel özellikleri, sorun çözme yolları, aralarındaki yakın ilişki, evlilik doyum düzeyi (Waring ve ark.,1981). İki partner arasındaki kişisel benzerlik ve partnerin doğru algılanması, aralarındaki yakın ilişkiyi arttıran belirleyicilerden biridir (Waring ve ark.,1981).

Eşler arasındaki sorunları çözme yeteneğı birçok çiftin sahip olmadığı büyük bir beceridir ve evlilik doyum ve uyumu ölçütlerinde güvenilen temel

unsurlardan biridir. Soruna etkili çözümler önermenin ve sorunun nasıl çözüleceğini bilmenin, sorunun kendisini çözmekten daha önemli olduğu ifade edilmektedir (Winemiller ve Mitchell, 1994).

Eşler kendi aralarında problem çözme yöntemlerinde farklılık gösterebilmektedirler. Bu farklılıklar, problem çözmenin günlük yaşam olaylarına uygulanmasından etkilenmektedir. Sahip oldukları problem çözme becerisi arttığında bunu kendi problemlerini çözmek için kullanmaktadırlar. Sonuç olarak, problemler azalmakta ve bu durum evlilik uyumlarına olumlu olarak yansımaktadır (Cohan ve Bradbury, 1997).

Evlilik hayatında sorunların varlığının doğal olduğu, sorunlarını doğru ve sağlıklı bir şekilde çözmeyi başaran eşlerin çocuklarına sorunları çözmede iyi bir rol model olduğu ifade edilmektedir. Çocuk ve ergenlerin davranış ve duyguları evlilik sorunlarının varlığından etkilenmekle birlikte, bunları nasıl çözeceklerine dair de bir fikir sunmaktadır (Davies ve Cummings, 1994).

Çiftlerin anlaşmazlıklarını çözme arzusunun olmaması ve birbirlerine kendilerini açmaya eğilimlerinin olmaması ya da aile ile ilgili tüm kararları sadece birinin vermesi, evlilik uyumunu olumsuz etkileyebilmektedir (Gottman, 1993). Bazı araştırmalar mantıksız beklentilerin rolünün önemine ve evlilik ilişkilerine yansımalarına dikkat çekmektedir. Gerçekçi olmayan inançların ilişkide dengesizliğe önemli ölçüde katkıda bulunmasına ek olarak, mantıksız düşünme ve etkisiz bilginin evlilik uyumunu olumsuz etkilediği belirtilmektedir. Mantıklı ve akılcı bilgilerin eşler arası uyumun artmasına katkı sağladığı ve evlilik içi çatışmalara eşlik eden genel mantıksızlığın ötesinde bilişsel içeriğin büyük önem taşıdığı ifade edilmektedir. (Möller ve ark., 1991).

Katz ve arkadaşları (1960) eşler arasındaki uyumun büyük ölçüde aralarındaki ihtiyaçların birbirini tamamlamasıyla ilişkili olduğunu ifade etmektedirler (Katz ve ark., 1960). Maslow (1954) ise sevgi, duygu ve aidiyet ihtiyacının eşler arasındaki çatışmaların, çatışmaların ve uyumsuzluğun en büyük etkenlerinden biri olduğuna inanmaktadır (Maslow, 1954). Eşler arasındaki ihtiyaçlar ne kadar benzerse, evlilik uyumu da o kadar yüksek olduğu belirtilmektedir. İhtiyaçlarını karşılayan kişileri seçme eğiliminde olan kişilerin, tamamlayıcı ortaklar seçen kişilere göre daha fazla uyum sağladığı

düşünülmektedir (Meyer ve Peppe, 1977). Bununla beraber eşler arasındaki uyum konusunda finansal gerçeklik (Fox, 1937), evlilik, çocuklar ve aile inşasına ilişkin gerçekçi olmayan görüşler de etkili faktörlerdendir (Blair ve ark.,1996).

Eşler arasındaki yakın ilişki, evlilik doyumunu güçlü bir şekilde etkileyebilmektedir. Eşler arasındaki yakın ilişki arttıkça, evlilik doyumu olumlu yönde etkilenmektedir (Greeff ve Malherbe, 2001). Eşler arasındaki yakın ilişkilerde farklılıklar olduğu belirtilmektedir. Romantik ve yakın ilişkilerde erkeklerin kadınlardan farklı deneyim, ihtiyaç ve talepleri olduğu ifade edilmektedir. Erkeklerin yakınlığı ve duygusallığı artırmak için cinsel ilişki sıklığını arttırdığı, kadınların ise yakın ve bütünleşik bir cinsel ilişki kurmak için sevgiye ve şefkate ihtiyacı olduğu belirtilmektedir (Reichman, 1989). Erkek ve kadınlarda evlilik uyumunun psikolojik travma açısından da farklılık gösterebileceği düşünülmektedir. Evlilik uyumu ile psikolojik travma arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada, genel travma ile ilişkisel travma ve evlilik uyumu arasında kadın ve erkeklerde negatif bir ilişki olduğu göstermiştir (Karpuz, 2015).

3. Evliliğin Uyumsuzluğu ve Çocuklar Üzerindeki Etkisi

Çocuklarda eşler arası uyum ve uyum arasındaki ilişki ve bu ilişkinin çocuklarda benlik kavramı, özgüven ve davranış uyumu üzerindeki etkisine odaklanan birçok çalışma bulunmaktadır (Yılmaz, 2001a). Eşler arasındaki farklılıkları inceleyen diğer çalışmalar da bu farklılıkların çocukların davranışları üzerindeki saldırganlık, kaygı ve antisosyal davranış üzerindeki etkisine odaklanmaktadır (Yılmaz, 2001c). Çocuğun kalıcı aile çatışmalarına maruz kaldığında, kendisini çatışmanın nedeni olarak görebilmektedir. Bu durum benmerkezciliğe, kendini suçlamaya, kavga ve saldırganlığı çatışmaları çözmenin bir yolu olarak benimsemesine sebep olabilmektedir (Yılmaz, 2001a).

Şirvanlı'nın (1999) çatışma ve boşanmanın rolü ve bunun davranış üzerindeki etkisi ve evlilik uyumunun çocuklar üzerindeki etkilerini incelediği çalışmasında, anne baba arasında kavga ya da boşanma olan ailelerde çocuklarda psikolojik sorunların ve kaygı düzeylerinin arttığı saptanmıştır (Şirvanlı, 1999). Ayrıca istikrarlı ailelerde yaşayan ve çevrelerinden sosyal destek alan çocukların, istikrarsız ailelerde yaşayan ve ebeveynleri arasında sürekli anlaşmazlık bulunan çocuklara göre psikolojik olarak daha sağlıklı oldukları belirlenmiştir. Yılmaz'ın

(2001c) evlilik uyumu, anne-baba-çocuk etkileşimi, çocukların benlik algıları ile bilimsel ve akademik başarıları konularında gerçekleştirdiği bir başka çalışmada, araştırma sırasında bir grup ilkokul, ortaokul ve üniversite öğrencisi incelenmiştir. Ebeveynleri arasında uyum algısı yüksek olan çocukların, öz değerlendirmelerinin diğer çocuklara göre daha olumlu olduğu ve düşük ebeveyn uyum algısının olumlu benlik algısı ile negatif bir ilişkisi olduğu saptanmıştır.

Aile çatışmasının çocuklar üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalar; çocukların kısa süreli tepkilerinin ağlama, korku, öfke ve gerginlik, uzun süreli tepkilerin ise içe dönüklük, depresyon ya da saldırganlık olduğunu göstermektedir. Araştırmacılar, uyumsuz ailelerdeki olumsuz duygu, düşünce ve davranışların, bu ailelerdeki çocuklara da yansıdığına ve çocuklara rol model olduklarına ve böylece topluma yansıdığına ve böylelikle sağlıklı bir toplumun oluştuğuna inanmaktadır (Yılmaz, 2015b).

Çocukların ileriki evrelerdeki davranışlarını yordamada aile içindeki çatışma durumunu değerlendirmenin faydalı olabileceği düşünülmektedir (Yılmaz, 2001a; Yılmaz, 2015b). Ebeveynleri arasında uzun süre çatışma durumları yaşayan çocukların duygularını kontrol etmede zorluk yaşadıkları ifade edilmektedir. Aile sorunlarının aile yaşamının bir parçası olduğu ve bu sorunlar sağlıklı bir şekilde çözümlendiğinde, bunun çocuklara uyumlu başa çıkma mekanizmalarını öğrenmek ve gelecekte karşılaşılabilecekleri çatışmalarla başa çıkmak açısından olumlu etkileri olabileceği belirtilmektedir (Yılmaz, 2001c). Bu sorunlar kişisel ve aile ilişkilerine zarar vermiyorsa ve sonunda çözülebilirse ve ileri aşamalara ulaşmadıysa ve şiddet içermediyse, çocukların duygusal gelişimine fayda sağlayabilmektedir (Yılmaz, 2001a).

D. Çocuk Yetiştirme Tutumları

Bir kişinin sosyal kurumlarda yaşadığı deneyimler, kişiliğinin oluşumunu yaşamı boyunca etkilemektedir. Aile kurumu, bilişsel, duygusal ve sosyal yönleri etkilediği ve yansıttığı için çoğu çevresel faktöre göre en etkili ve önemli faktördür. (Şanlı ve Öztürk, 2012). Ebeveynler, çocuklarını yetiştirirken sevgi, saygı, güven, şiddet, eleştiri ve zulüm gibi bazıları olumlu bazıları olumsuz olmak üzere farklı ebeveyn tutumları sergilemektedir. Bu tutumlar çocukların

yetişmesine katkı sağlayan ebeveyn tutumları olarak bilinmektedir (Çakılcıoğlu, 2016).

Hamilelik döneminde ve çocuğun doğumunun ilk anından yetişkinliğe kadar anne-babanın çocuğa karşı sergilediği ebeveyn tutumları, onun hayata bakışını ve düşünce biçimlerini belirleyen temel unsurdur (Özkafacı, 2012). Çocuğun kişiliği, doğum anından itibaren, ebeveynlerin ve bakıcıların çocuğu etkilemede ana dayanak, karakterin ve kişilik yapısının oluşumunda ana referans olduğu andan itibaren şekillenmeye başlamaktadır. Çocuk anne babasını bir rol model olarak görme eğilimindedir ve gelişim döneminde anne babasına benzer davranışlar sergilemeye başlamaktadır (Yavuzer, 1993).

Çocuklarla ilgili kişisel gelişim süreci, ebeveynlerin çocukluk döneminde rol model oldukları varsayımına dayanmaktadır. Çocukların kişiliklerini anne babalarını taklit ederek ve onları temsil ederek oluşturmaya başladıkları, dolayısıyla anne babaların çocuklarına karşı davranışları, başta ailedeki çocuk sayısı, anne babanın yaşı, öğrenmenin, çocukların doğası düzeyi gibi pek çok neden ve temele bağlıdır (Balat, 2010).

Ebeveynlerin tutumları, yetiştirilme şekli ve yöntemleri açısından birden çok duruma bölünmüş ve bunların çocuklar üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bu tutumlar; demokratik tutum, otoriter tutum, koruyucu tutum, aşırı hoşgörölü tutum ve ilgisiz ve kayıtsız tutumdur.

1. Demokratik Tutum

Demokratik tutum, çocuğun en büyük destekçisi ve onun için en büyük güvencesi kabul edilen ve bağımsız bir çocuk yetiştiren anne-babanın davranış örüntüsü olarak görölmektedir. Ancak sağlıklı bir şekilde inşa edilmiş temeller ve kontroller içinde olmalıdır (Kılınç ve Aral, 2016). Demokratik ailede kararlar çocuklarla tartışılarak, onların düşünce biçimleri dikkate alınarak, bakış açılarına dikkat edilerek ve her çocuk için gerekli olan en önemli hak ve ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak alınır. Çocuklara karşı nazik ve anlayışlı davranılmaktadır (Kılınç ve Aral, 2016).

Ebeveynler çocuklarıyla etkili iletişim kurarak, düşünce ve arzularını çocuk için açık, özgün ve anlaşılır bir şekilde ifade eder, sözlere ve eylemlere sevgi ve ilgi gösterir, özellikle hayatlarının kritik dönemlerinde onlara her zaman gerekli

desteği gösterirler; ilgi alanlarını, faaliyetlerini, fikirlerini paylaşırlar ve çocukların arzularına özen gösterirler. Ebeveynler, çocuğun benimsediği ve saygı duyduğu net sınırları belirlerler. Bu durumda çocuk düşüncelerini nasıl ifade edeceğini, kendi kararlarını vermeyi ve sorumluluk almayı öğrenir, öz saygı, gelişme ve kabullenme becerilerine sahip olur (Bomrend, 1966).

Demokratik tutumlu ebeveynler, çocukların ihtiyaçlarını değerlendirerek ve onlara uygun seçenekler sunarak ve onlara göre abartmadan ve ihmal etmeden çalışarak çocuklarını yeterince kontrol edebilirler. Böylece anne baba ailede bir dereceye kadar güven, kararlılık, irade ve uyum içindedir ve böylece çocuklar da konuşma, fikirlerini ifade etme, onlarla her konuyu tartışma ve açıklama haklarını yeterli düzeyde alırlar. Ayrıca, birlikte tartışılıp kuralların koyulması çocukların daha fazla sorumluluk alabilmesini sağlamaktadır (Ayyıldız, 2005).

Demokratik bir yaşam süren ailelerde, çocukların yaşlarına ve kişiliklerinin doğasına göre doğru ve net temeller atılmaktadır. Bu modeller çocukların uyması gereken kurallar olarak işlenir. Ebeveynlerin çocuklarına saygı duyması, davranışı ve sorumluluk bağlılığını geliştirmenin bir yolu haline gelir ve bu durum çocukların kendilerini kontrol etme ve davranışlarını geliştirme becerisiyle sonuçlanır. Araştırmalar, demokratik ailelerdeki çocukların önlerine çıkan engellerle yüzleşmede ayırt edici beceriler kazandığını göstermektedir (Ayyıldız, 2005).

2. Otoriter Tutum

Otoriter tutum sergileyen ebeveynler genellikle çocuklarından mükemmel davranışlar beklemektedirler. Çocukların hata yapmasına izin vermezler ve çocuklardan katı kurallara uymasını isterler. Kurallar ihlal edildiğinde çocuklar ciddi kınama ve aşağılanma cezalarına maruz kalmaktadır. Ebeveynler çocuğun her zaman kontrol altında kalması gerektiğine inanmaktadırlar (Tuncer, 1980). Bu durumda çocukların, onların görüş ve düşüncelerini dikkate almadan, aileleri tarafından belirlenen temellere ve kurallara uymaları beklenir ve bu durum, çocukların kontrol altına alınmasına, ancak kendi aralarında herhangi bir etkileşim olmamasına ya da etkileşimin düşük olmasına neden olmaktadır. Yapılan bir çalışmada, çocukların kontrolü ile annenin yetiştirme şekli arasında

bir ilişki olduğu saptanmış ve baskıcı ailelerde büyüyen çocukların dış izlemeye tabi tutuldukları belirlenmiştir (Türkmen, 2018).

Otoriterin hüküm sürdüğü ailelerde çocuklar için ceza ilk seçenektir (Ayyıldız, 2005). Anne baba, çocuklarına verdiklerinden fazlasını talep etmekte, çocukların anne babalarının isteklerine uymaması durumunda sözlü ve fiziksel cezalar söz konusu olmakta ve bu durumdaki çocuklar cezadan kaçınmak için anne babalarının söylediklerine kayıtsız şartsız uymak zorunda kalmaktadırlar (Kılınç ve Aral, 2016). Bu ailelerde anne babalar çocuklarına olan sevgilerini, çocuklarında arzu ettikleri davranışı güçlendirmek ve somutlaştırmak için kullanırlar. Böylece çocuk anne ve babasının söylediklerine uyarsa onlardan sevgi alacaktır (Cüceloğlu, 2008).

Otoriter ebeveynler, çocuğun kişiliğine bakmadan ve onu geliştirmeye çalışmadan, çocuklarını istediklerine göre inşa etmeye ve yönlendirmeye çalışırlar. Kendi çocuklarında gördükleri rol modellerini oluştururlar ve bu model geleneksel ailelerde yaygındır (Çakılcıoğlu, 2016).

Araştırmalar, aile içinde sürekli cezalandırmanın olumsuz sonuçlar doğuracağını, bunların en önemlilerinin çocuğun içe kapanması ve sürekli korku duymasının yanı sıra ebeveynlerine karşı taşıdığı sürekli öfke olduğunu göstermektedir. Otoriter tutumun, çocukların ruh sağlığının bozulmasına, kendini aşağı hissetmesine ve kendini geliştirememesine neden olabileceği belirtilmektedir (Ayyıldız, 2005). Ayrıca anne babanın zulmü, katı davranışları ve fikirlerini çocuklara dayatmaya çalışmaları, çocukların çevresi ile iletişimde büyük problemlerin oluşmasına yol açabilmektedir (Çakılcıoğlu, 2016). Otoriter tutum, sorumluluk almakta güçlüğü, çaresiz hissetmeye, ilişkilerde pasif bir tutum sergilenmesine yol açabilmektedir (Ayyıldız, 2005). Son olarak, ebeveynlerin otoriter davranışlarının çocukların yaratıcı yönlerini olumsuz etkilediği belirtilmektedir (Doğan, 2013).

3. Koruyucu Tutum

Ebeveynlerin çocukları için korku ve sürekli endişe duydukları, çocuklarının tüm temel ihtiyaçlarını kendilerinin karşıladıkları ve çocukların bireysel olarak istediklerini yapmalarına izin verilmediği tutumdur. Ebeveynler çocuklarıyla sürekli vakit geçirerek, yemek yemek, banyo yapmak, giyinmek,

geceleeri onlarla yatmak gibi gelişimin ileri aşamalarında onlara tüm etkinliklerde yardımcı olurlar. Bu çocuklukta duygusal yoksunluk yaşayan ebeveynler için telafi edici bir davranış olarak yorumlanır. Aşırı koruyucu davranış çocukların kendine güvenmesini engeller ve bu çocuklar gelecekteki problemleriyle başa çıkmakta zorlanırlar (Yavuzer, 1993).

Ebeveynler tarafından çocuklarına gösterilen aşırı ilgi ve koruma, çocuğun kişiliği üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir. Bu tutum yoluyla çocuk bağımlı olmayı öğrenir ve kendine özgün kişiliği gelişmez. Ebeveynler, çocuğa karşı bu sevgi ve ilgiyi düşündükleri için çocukların tüm temel ihtiyaçlarını karşılarlar ve bu nedenle çocuğun okulda ve evde akranlarının yapabileceği bu ya da diğer görevleri yapması zor hale gelmektedir (Çağdaş ve Seçer, 2006).

Koruyucu konum çocukta bir bağımlılık duygusu geliştirdiği için, çocuk kendi yerine öğretmenlerinin ve arkadaşlarının görevlerini yapmasını beklemekte, ihtiyaçları karşılanmadığında ise yeni topluma uyum sağlamada ve başkalarını kabul etmede güçlüklerle karşılaşmaktadır. Ebeveynler bu tutumla bencil, bağımlı, kendini ifade edemeyen ve uyum sorunları yaşayan bir çocuk yetiştirmektedir (Çağdaş ve Seçer, 2006).

Pekşen'in (2012) ilkokula devam eden, çocuklu 133 aile üzerinde yaptığı araştırmada, aile hayatı ve çocuk yetiştirme ölçeğini kullanarak veri topladığı yer, ebeveynlerin çocuklarına karşı gösterdikleri sevgi, ilgi, koruma ve fedakarlığın boyutunu ifade eden ifadelerin yer aldığı ölçeğin öğelerinin ortalamasının hedef kitlede oldukça yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

4. Aşırı Hoşgörölü Tutum

Aşırı hoşgörölü tutumda, ebeveynler çocuklarına sevdikleri ve istediklerini yapmaları için bir alan verirler. Gelişim aşamalarında çocukları için kurallar ve sınırlar oluşturmazlar, sosyal ve kişisel yaşamlarına karışmazlar. Sevgi gösterirler, çocuklarını herhangi bir kural ile kısıtlamazlar ve çocuklarının davranışları üzerinde çok zayıf bir kontrol uygularlar. Çocuk istediğini yapmaya alışkın olduğu, disiplin ve sınırları öğrenemediği için gelecekte anne ve babasıyla sorunlar yaşayabilmekte ve çevresine uyum sağlama sorunları yaşayabilmektedir. Çocuk bencilliği öğrenir ve sosyal katılım, fedakârlık yapmakta zorlanır (Çağdaş ve Seçer, 2006).

Ebeveynler, çocuğa istediği şeyi istediği zaman koşulsuz olarak eğitim ya da kurallara uymadan sınırsız bir şekilde yapma özgürlüğü verir. Ceza ya da ödül söz konusu değildir. Ebeveynler, çocuklarının tüm isteklerini yerine getirir ve karşılarında konumları zayıftır. Genellikle bu durum yaşlı anne-babalarda ya da çevresinde bir çocuk ve birkaç yetişkin olan ailelerde ortaya çıkmaktadır. Çocukların isteklerine cevap verir ve tüm aileyi yönetebilmesi için her konuda fikrini alırlar. Tüm davranışlarıyla ona tahammül ederler ve hatalarını yönlendirmeden, düzeltmeden memnuniyetle kabul ederler (Doğan, 2013). Çocuğa bu son derece hoşgörölü tavrıla bakan ailede, başkalarının kendisine sürekli hizmet etmesini bekleyen, bencil ve başkalarına yardım edemeyen, sosyal katılım kapasitesi olmayan bağımlı bir çocuk yaratılır ve çocuk sosyal olarak dışlanır ve dengeli ilişkiler kuramaz (Türkmen, 2018).

Ebeveynler çocuğa karşı aşırı hoşgörölü gösterirler ancak bu aşırı hoşgörölü çocuğa kendine zarar verebilecek geniş bir özgürlük alanı verdiği için ihmal noktasına gelir. Oynamak, yemek yemek, uyumak, televizyon izlemek gibi istediği zamanda yapmak istediği her şey, hiçbir doğru sağık kuralı olmadan mevcuttur. Bu nedenle bilinçsiz, sorumsuz ve disiplinsiz bir çocuk yetişir. Okul çağına ya da ergenlik çağına geldiğinde ise arzularını kontrol etmekte zorlandıkları için okul ve toplum kurallarına uymakta güçlük çekerler (Ayyıldız, 2005).

5. İlgisiz ve Kayıtsız Tutum

Ebeveyn tutumu kayıtsız, ebeveynlerin çocuklarla çok az etkileşim ve ilgi gösterdiği bir durumdur. Çocukla çok az zaman geçirirler. Çocuklarına bakmak için fazla çaba sarf etmezler. Rahatsız edildiklerinde çocuğa düşmanlık gösterirler ve rahatsız edilmedikleri takdirde çocuğı yalnız bırakırlar. Çocuklar, ebeveynlerin kayıtsız tepkileri sonucunda saldırgan davranışlar sergilerler ve ilgisizlik nedeniyle kötü davranışlarla ebeveynlerinin dikkatini çekmeye çalışırlar. Çocuklar aileden uzaklaşır ve aralarında çatışmalar artar. Çocuklarda utangaçlık, yalan söyleme gibi davranış sorunları olabilir, dil bozuklukları gibi psikiyatrik bozukluklar, ileri aşamalarda suç davranışlarını ortaya çıkabilir (Ayyıldız, 2005).

6. Anne-Baba Tutumunun Çocuğun Gelişimi Üzerindeki Etkisi

Aile ilişkileri, düşünce, davranış ve duygu yönünden birbirlerinden etkilenmektedir (Erel ve Burman, 1995). Anne babanın davranışını ve çocuk üzerindeki etkisini inceleyen araştırmalar, annenin otoriter konumunun çocuğun davranış sorunlarını artırdığını, annenin katı kurallar uygulamasının çocuğun olumsuz duygularını artırdığını ve çocukla sosyal iletişim düzeyini düşürdüğünü ortaya koymuştur (Katainen ve ark., 1997).

Demokratik tutuma sahip ailelerde yetişen bireylerde kendini gerçekleştirme düzeylerinin yüksek olduğu ifade edilmektedir. Otoriter tutuma sahip ailelerde büyüyen bireyler arasında düşük düzeyde kendini gerçekleştirme olduğu, kayıtsız tavırlı ailelerde büyüyen bireylerde ise orta düzeyde kendini gerçekleştirme olduğu belirtilmektedir (Kuzgun, 1973). Literatür incelendiğinde ebeveynler arasında kötüleşen evlilik ilişkilerinin, ebeveynler arasında genel halsizliğin yaygınlığı nedeniyle, zayıf ebeveyn ilişkilerine yol açtığı (Emery ve ark., 1984), evlilik uyumunun, ebeveyn yatırımı, tepki verme, öz yeterlilik ve çocuktaki düşmanlığı azaltma açısından ebeveyn-çocuk ilişkisinin doğasını ve kalitesini etkilediğini (Merrifield ve Gamble, 2013), bir çiftin sıcaklık, duygusal destek ve problem çözme becerileri ile belirli ilişkisinin, daha düşük düzeyde aile sorunları ve daha büyük ebeveynlik becerileri ile ilişkili olduğunu (Lafontaine ve ark., 2009), eşler arasındaki sürekli çatışma ve anlayış eksikliğinin, ebeveynlerin ebeveynlik rolünden çekilmesine ve çocuklarla ilişkilerinde düşmanlık, gerginlik ve dengesizlik gibi çeşitli olumsuz tepkiler göstermesine neden olduğu görülmektedir (Krishnakumar ve Buehler, 2000).

III. YÖNTEM

A. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada ilişkisel tarama yöntemine kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli araştırmalar, iki ya da daha fazla sayıdaki değişken arasındaki ilişkinin varlığını ve derecesini incelemeyi amaçlayan bir yöntemdir (Karasar, 2005). Çalışmanın temel amacı; Suriye'de savaşın başlamasından 12 yıl sonra, Suriyeli kadınlarda savaş travmaları, evlilik uyumu ve çocuk yetiştirme arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

B. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, savaş sonrası Suriye'den zorunlu göç eden evli ve çocuklu kadınlar oluşturmaktayken, araştırmanın örneklemi yaşları 20-55 arasında değişen, tamamı evli ve çocuk sahibi olan, Türkiye'de ikamet eden, araştırmaya gönüllü katılım gösteren, 250 Suriyeli kadın oluşturmaktadır. Örneklem yaş başlangıcı 20 olarak seçilmiştir. Çünkü evlilik yaşı yasal olarak 18'den başlamaktadır ve bir çocuğun doğumu ve yetiştirilmesi için olan sürenin iki yıl kadar olacağı düşünülmüştür. Örneklem yaşı için üst sınır ise 55 olarak seçilmiştir. Çünkü çocukların evlenmek, çalışmak ya da okumak için annelerinden ayrılmadan önce hala yanında oldukları süreç değerlendirilmek istenmiştir.

Yaklaşık 270 katılımcıdan veri toplanmıştır ancak yanlış ve eksik veriler analize dahil edilmediğinden, 250 kadın çalışma grubunu oluşturmuştur.

Araştırmanın örneklemi gönüllülük esasına göre internet üzerinden toplanmıştır. Veri toplamak için kartopu yöntemi kullanılmıştır.

C. Veri Toplama Araçları

Anket hazırlanırken öncelikle çalışmanın amacı açıklanmış ve katılımcılara tam bilgi verilmiş, bilgilendirilmiş, onayları alınmıştır. Daha sonra ankete sırayla başlanmıştır. Katılımcılara; Arapça ve İngilizce çevirilerinin de yer aldığı, Demografik Bilgi Formu (DBF), Harvard Travma Ölçeği (HTÖ), Evlilik Uyumu Ölçeği (EUÖ) ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (ÇYTÖ) uygulanmıştır. Veri toplama araçlarının, Arapça versiyonlarına ulaşılmış ve çalışma örnekleminin tamamı Suriyeli olduğu için Arapça versiyonları kullanılmıştır.

1. Demografik Bilgi Formu (DBF)

Araştırmaya katılanların detaylı demografik bilgilerini elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Eğitim düzeyi, evlilik süresi ve çocuk sayısı, gelir düzeyi, Suriye'deki olaylara tanık olup olmama gibi sorgulamaları içermektedir.

2. Harvard Travma Ölçeği (HTÖ)

Mültecilerin başlarından geçen travmatik olayları ve travma sonrası stres bozukluğu semptomlarının şiddetini ölçmek amacıyla geliştirilmiş bir ölçektir (Mollica ve ark., 2004). Çalışmada ölçeğin birinci ve dördüncü bölümlerine yer verilmiş ve Arapça versiyonu kullanılmıştır (Shoeb ve ARK., 2007).

a. Travma Olayları Ölçeği (TOÖ)

Ölçeğin ilk bölümü 42 sorudan oluşmuştur. Katılımcılara savaş sırasında travmatik olay yaşayıp yaşamadıkları sorulmakta ve sorulara “evet” ya da “hayır” şeklinde yanıt vermeleri istenmektedir.

b. Travma Semptomları Ölçeği (TSÖ)

Ölçeğin dördüncü bölümü, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) belirtilerini içeren 45 maddeden oluşmaktadır. Her madde için katılımcılardan 1 (hiçbir zaman) ve 4 (en fazla) olmak üzere 1 ile 4 arasında bir puan vermeleri istenir. TSSB'nin şiddeti, verilen cevapların aritmetik ortalaması alınarak belirlenir. Puan 1 ile 4 arasında değişmekte olup, 2.5 ve üzeri puan TSSB semptomlarının varlığını gösterir.

Klein ve arkadaşları (2001) Harvard Travma Anketi'nin Arapça versiyonu için Cronbach alfa güvenirlik katsayısının 0.84 olduğunu belirtmiştir. Acartürk ve ark. (2016) tarafından yapılan çalışmanın ön test ölçümlerinde ölçeğin Arapça versiyonu için Cronbach alfa güvenirlik katsayısı 0.90 olarak ifade edilmiştir.

3. Evlilik Uyum Ölçeği (EUÖ)

Bu ölçek Locke ve Wallace (1959) tarafından geliştirilmiştir. Tutarel-Kışlak (1999) ölçeğin geçerlik ve güvenirliğini yapmış, bu ölçek için Cronbach Alpha değeri 0,90 olarak hesaplanmıştır. Ölçek 15 maddeden oluşmaktadır. Eşler arasındaki evlilik uyumunun kapsamını ölçer, ve cinsel aktivite, sosyal ilişkiler, ebeveynlik yöntemleri ve çatışma çözümü gibi evlilik hayatındaki ortak faaliyetlerde eşler arasındaki yakınlığın derecesini ölçen genel soruları içerir. Toplam puanlardaki eşik 43 puandır, noktalar ile evlilik uyumu arasındaki ilişki olumlu bir ilişki olarak kabul edilmektedir, puan ne kadar yüksekse, eşler arasındaki evlilik uyumu o kadar fazladır (Yalçın, 2014).

4. Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (ÇYTÖ)

Ölçeğin Kılınç ve Aral (2016) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 25 sorulardan oluşmakta ve ebeveynlerin çocuklarla nasıl etkileşimde bulunduğu ilişkin dört temel tutumu ölçmektedir. Demokratik tutum: (12,16,19,20,22,25) maddelerle. Otoriter tutum: (2,4,6,8,15,23) maddelerle. Koruyucu tutum: (1,10,13,17,21) maddelerle. Aşırı hoşgörölü tutum: (3.5, 7,9,11,14,18,24) maddelerle. Tutum puanlarından birinin toplamı yüksek olduğunda, ebeveynler için baskın olduğu kabul edilmektedir. Cronbach alfa alt boyutlarda 0.71.25 - 0.74.42 arasındadır, sonuçlar incelendiğinde alt boyut ölçümlerinde korelasyon katsayısının 0,94-0,98 arasında değiştiği görülmüştür.

D. Veri Analiz Teknikleri

Ölçekler internet üzerinden Nisan 2022'de dağıtılmış ve bir aydan fazla bir süre boyunca toplanmıştır. Katılımcılar tarafından onam alındıktan sonra doldurulmuştur. Anketin doldurulması yaklaşık 20-25 dakikadır. SPSS 27 programı kullanılarak istatistiksel analizler gerçekleştirilmiştir. İlk olarak, normal dağılım varsayımı değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede, ölçüm araçlarına ait

basıklık ve çarpıklık katsayıları incelenmiştir. Ölçüm araçlarına ait katsayıların -1 +1 referans aralığında olduğu gözlemlenmiştir (George ve Mallery, 2019). Sonuç olarak parametrik testlerin yapılması uygun görülmüştür.

Parametrik testlerden olan Pearson Korelasyon analizi; ölçüm araçlarına ait puanların birbiri arasındaki ilişkiyi test etmek için, Bağımsız Örneklem t-testi ve ANOVA testi; ölçüm araçlarına ait puanları demografik değişken gruplarına göre kıyaslamak için yapılmıştır. Tüm analizler %95 güven aralığında ve p değeri .05 referans alınarak uygulanmıştır.

IV. BULGULAR

A. Demografik Özellikler ve Betimleyici Değerler

Çizelge 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

		N	%
Yaş	20-29	59	23,6
	30-39	138	55,2
	40 ve üzeri	53	21,2
Evlilik süresi	1-5 yıl	31	12,4
	6-10 yıl	86	34,4
	11-15 yıl	58	23,2
	15 yıl üstü	75	30,0
Çocuk sayısı	1-2	86	34,4
	3-5	141	56,4
	6 ve üzeri	23	9,2
Eğitim durumu	İlkokul	15	6,0
	Hazırlık Okulu	23	9,2
	Lise	45	18,0
	Ön lisans	30	12,0
	Lisans	126	50,4
	Yüksek Lisans	11	4,4
	Düşük	1	0,4
Gelir	Ortalama	242	96,8
	Yüksek	7	2,8
	Düşük	1	0,4
İş türü	Çalışmıyorum	164	65,6
	Ücretsiz gönüllü	20	8,0
	çalışıyorum		
	Biriyle ücretli çalışıyorum	49	19,6
	Ücretli serbest çalışıyorum	17	6,8
Suriye'deki savaş olaylarına tanık olma durumu	Hayır	2	0,8
	Birkaç olay	35	14,0
	Evet	213	85,2
	Toplam	250	100,0

Katılımcıların %23,6'sı 20-29 yaş aralığında, %55,2'si 30-39 yaş aralığında, %21,2'si 40 ve üzeri yaştadır. %12,4'ü 1-5 yıldır, %34,4'ü 6-10 yıldır, %23,2'si 11-15 yıldır, %30'u 15 yıl ve daha fazla süredir evlidirler. %34,4'ü 1-2, %56,4'ü 3-5, %9,2'si 6 ve daha fazla çocuk sahibidir. %6'sı ilkokul, %9,2'si hazırlık, %18'i lise, %12'si ön lisans, %50,4'ü lisans, %4,4'ü yüksek lisans mezunudur. %0,4'ü düşük, %96,8'i ortalama, %2,8'i yüksek gelire sahiptir.

%65,6'sı çalışmıyor, %8'i ücretsiz gönüllü, %19,6'sı biriyle ücretli, %6,8'i ücretli serbest çalışıyor. %0,8'i Suriye'deki savaş olaylarına tanık olmamış, %14'ü birkaç olaya şahit olmuş, %85,2'si tanık olmuştur.

Çizelge 2. Çocuk Yetiştirme Ölçeği, Evlilik Uyum Ölçeği, Travma Semptomları Ölçeği, Travma Olayları Ölçeğine Ait Betimsel Değerler

	N	Min	Maks	$\bar{X}$	Ss.
Çocuk Yetiştirme Ölçeği					
Demokratik tutum	250	6	24	18.98	3.74
Otoriter tutum	250	6	24	12.90	3.31
Koruyucu tutum	250	5	20	11.90	2.60
Aşırı Hoşgörülü tutum	250	8	32	17.58	4.19
Evlilik Uyum Ölçeği	250	3	50	28.39	9.67
Travma Semptomları Ölçeği	250	1	3	2.11	0.55
Travma Olayları Ölçeği	250	42	76	57.46	6.29

Demokratik tutum ortalaması ($\bar{X}$ =18,98 SS=3,74), Otoriter tutum ortalaması ($\bar{X}$ =12,90 SS=3,31), Koruyucu tutum ortalaması ($\bar{X}$ =11,90 SS=2,60), Aşırı Hoşgörülü tutum ortalaması ($\bar{X}$ =17,58 SS=4,19), Evlilik Uyum Ölçeği ortalaması ($\bar{X}$ =28,39 SS=9,67), Travma Semptomları Ölçeği ortalaması ($\bar{X}$ =2,11 SS=0,55), Travma Olayları Ölçeği ortalaması ($\bar{X}$ =57,46 SS=6,29) 'dur.

B. Korelasyon Analizi

Araştırmanın bu kısmında, Pearson Korelasyon uygulanarak ölçeklerin birbiri arasındaki ilişkisi değerlendirilmiştir. Bulgular aşağıda aktarılmıştır.

Çizelge 3. Çocuk Yetiştirme Ölçeği, Evlilik Uyum Ölçeği, Travma Semptomları Ölçeği, Travma Olayları Ölçeği Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

	1	2	3	4	5	6	7
1-Demokratik Tutum	1						
2-Otoriter Tutum	-.09	1					
3-Koruyucu Tutum	.09	.53**	1				
4-Aşırı Hoşgörülü Tutum	-.08	.60**	.54**	1			
5-Evlilik Uyum Ölçeği	.08	-.09	-.05	-.07	1		
6-Travma Semptomları Ölçeği	-.16**	.23**	.06	.12	-.29**	1	
7-Travma Olayları Ölçeği	-.01	-.02	-.03	-.04	-.09	.31**	1

** $p < 0.01$, * $p < 0.05$ Uygulanan testin ismi: Pearson Korelasyon Testi

Korelasyon bulguları incelendiğinde, Travma Semptomları Ölçeği ile Demokratik Tutum ($r=-.16$, $p<0.01$) değişkenleri arasında düşük düzey negatif korelasyon saptanmıştır. Travma Semptomları Ölçeği ile Otoriter Tutum ($r=.23$, $p<0.01$) değişkenleri arasında düşük düzey pozitif korelasyon saptanmıştır. Travma Semptomları Ölçeği ile Evlilik Uyum Ölçeği ($r=-.29$, $p<0.01$) değişkenleri arasında düşük düzey negatif korelasyon saptanmıştır. Travma Olayları Ölçeği ile Travma Semptomları Ölçeği ($r=.31$, $p<0.01$) değişkenleri arasında düşük düzey pozitif korelasyon saptanmıştır.

C. Karşılaştırma Analizi

Araştırmanın bu kısmında, Çocuk Yetiştirme Ölçeği, Evlilik Uyum Ölçeği, Travma Semptomları Ölçeği, Travma Olayları Ölçeği puanlarını demografik değişkenler açısından kıyaslamak için Bağımsız Örneklem t-testi ve ANOVA testi yapılmıştır. Bulgular aşağıda aktarılmıştır.

Çizelge 4. Gelir Durumuna Göre Çocuk Yetiştirme Ölçeği, Evlilik Uyum Ölçeği, Travma Semptomları Ölçeği, Travma Olayları Ölçeğinin Karşılaştırılması

		N	$\bar{X}$	Ss.	t	Sd.	p
Demokratik Tutum	Ortalama	243	18.95	3.76	-0.93	248	0.352
	Yüksek	7	20.29	3.09			
Otoriter Tutum	Ortalama	243	12.89	3.31	-0.42	248	0.672
	Yüksek	7	13.43	3.69			
Koruyucu Tutum	Ortalama	243	11.88	2.61	-0.83	248	0.405
	Yüksek	7	12.71	2.21			
Aşırı Hoşgörülü Tutum	Ortalama	243	17.52	4.19	-1.46	248	0.145
	Yüksek	7	19.86	3.72			
Evlilik Uyum Ölçeği	Ortalama	243	28.16	9.64	-2.25	248	0.025*
	Yüksek	7	36.43	7.61			
Travma Semptomları Ölçeği	Ortalama	243	2.12	0.54	1.93	248	0.054
	Yüksek	7	1.72	0.52			
Travma Olayları Ölçeği	Ortalama	243	57.59	6.26	1.91	248	0.057
	Yüksek	7	53.00	6.32			

Demokratik Tutum, Otoriter Tutum, Koruyucu Tutum, Aşırı Hoşgörülü Tutum, Travma Semptomları Ölçeği, Travma Olayları Ölçeği gelir değişkeni

yönünden kıyaslandığında, gruplar arasında anlamlı düzeyde fark tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

Evlilik Uyum Ölçeğinden ($t(248)=-2.25$, $p<0.05$) aldığı puan gelir değişkeni yönünden kıyaslandığında gruplar arasında anlamlı düzeyde fark saptanmıştır. Ortalamalar karşılaştırıldığında yüksek gelire sahip olanların, düşük gelire sahip olanlara göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

Çizelge 5. Yaş Gruplarına Göre Çocuk Yetiştirme Ölçeği, Evlilik Uyum Ölçeği, Travma Semptomları Ölçeği, Travma Olayları Ölçeği Puanlarının Kıyaslanması

		N	$\bar{X}$	Ss.	Var. K.	K.T	Sd.	K.O	F	p	Farkın Kaynağı
Demokratik Tutum	20-29 ¹	59	19.34	3.59	G.Arası	37.04	2	18.52	1.32	0.268	
	30-39 ²	138	19.11	3.61	G.İçi	3454.89	247	13.99			
	40 ve üzeri ³	53	18.26	4.20	Toplam	3491.94	249				
	Toplam	250	18.98	3.74							
Otoriter Tutum	20-29 ¹	59	12.51	3.04	G.Arası	19.98	2	9.99	0.91	0.404	
	30-39 ²	138	13.15	3.44	G.İçi	2711.72	247	10.98			
	40 ve üzeri ³	53	12.70	3.28	Toplam	2731.70	249				
	Toplam	250	12.90	3.31							
Koruyucu Tutum	20-29 ¹	59	11.73	2.16	G.Arası	2.39	2	1.19	0.17	0.840	
	30-39 ²	138	11.96	2.79	G.İçi	1685.31	247	6.82			
	40 ve üzeri ³	53	11.94	2.58	Toplam	1687.70	249				
	Toplam	250	11.90	2.60							
Aşırı Hoşgörülü Tutum	20-29 ¹	59	17.10	3.88	G.Arası	46.14	2	23.07	1.32	0.269	
	30-39 ²	138	17.97	4.45	G.İçi	4316.59	247	17.48			
	40 ve üzeri ³	53	17.11	3.75	Toplam	4362.74	249				
	Toplam	250	17.58	4.19							
Evlilik Uyum Ölçeği	20-29 ¹	59	28.12	7.80	G.Arası	327.21	2	163.60	1.76	0.174	
	30-39 ²	138	29.28	10.26	G.İçi	22952.16	247	92.92			
	40 ve üzeri ³	53	26.38	9.82	Toplam	23279.36	249				
	Toplam	250	28.39	9.67							
Travma Semptomları Ölçeği	20-29 ¹	59	2.15	0.57	G.Arası	0.43	2	0.21	0.72	0.490	
	30-39 ²	138	2.12	0.54	G.İçi	73.66	247	0.30			
	40 ve üzeri ³	53	2.03	0.53	Toplam	74.09	249				
	Toplam	250	2.11	0.55							
Travma Olayları Ölçeği	20-29 ¹	59	56.64	5.66	G.Arası	51.94	2	25.97	0.65	0.521	
	30-39 ²	138	57.72	6.11	G.İçi	9810.23	247	39.72			
	40 ve üzeri ³	53	57.70	7.39	Toplam	9862.18	249				
	Toplam	250	57.46	6.29							

* $p<.05$ Kullanılan Test: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

ANOVA analizi bulguları incelendiğinde, Demokratik Tutum, Otoriter Tutum, Koruyucu Tutum, Aşırı Hoşgörülü Tutum, Evlilik Uyum Ölçeği, Travma Semptomları Ölçeği, Travma Olayları Ölçeği puanlarını yaş gruplarına göre kıyasladığımızda, gruplar arası bir fark tespit edilmemiştir ($p>.05$).

Çizelge 6. Evlilik Süresine Göre Çocuk Yetiştirme Ölçeği, Evlilik Uyum Ölçeği, Travma Semptomları Ölçeği, Travma Olayları Ölçeğinin Karşılaştırılması

		N	$\bar{X}$	Ss.	Var. K.	K.T	Sd.	K.O	F	p	
Demokratik Tutum	1-5 yıl ¹	31	19.97	3.27	G.Arası	152.58	3	50.86	3.75	0.012*	1>4
	6-10 yıl ²	86	19.67	3.75	G.İçi	3339.35	246	13.57			
	11-15 yıl ³	58	18.76	3.37	Toplam	3491.94	249				
	15 yıl üstü ⁴	75	17.96	3.99							
	Toplam	250	18.98	3.74							
Otoriter Tutum	1-5 yıl ¹	31	12.19	3.22	G.Arası	73.59	3	24.53	2.27	0.081	
	6-10 yıl ²	86	12.56	3.23	G.İçi	2658.11	246	10.81			
	11-15 yıl ³	58	13.81	3.55	Toplam	2731.70	249				
	15 yıl üstü ⁴	75	12.89	3.16							
	Toplam	250	12.90	3.31							
Koruyucu Tutum	1-5 yıl ¹	31	11.74	1.95	G.Arası	8.95	3	2.98	0.44	0.727	
	6-10 yıl ²	86	11.90	2.49	G.İçi	1678.75	246	6.82			
	11-15 yıl ³	58	12.22	2.86	Toplam	1687.70	249				
	15 yıl üstü ⁴	75	11.73	2.78							
	Toplam	250	11.90	2.60							
Aşırı Hoşgörülü Tutum	1-5 yıl ¹	31	16.87	3.83	G.Arası	79.95	3	26.65	1.53	0.207	
	6-10 yıl ²	86	17.41	4.39	G.İçi	4282.78	246	17.41			
	11-15 yıl ³	58	18.57	4.51	Toplam	4362.74	249				
	15 yıl üstü ⁴	75	17.32	3.76							
	Toplam	250	17.58	4.19							
Evlilik Uyum Ölçeği	1-5 yıl ¹	31	31.19	8.90	G.Arası	1408.56	3	469.52	5.28	0.002*	1>4 2>3,4
	6-10 yıl ²	86	30.79	9.39	G.İçi	21870.81	246	88.91			
	11-15 yıl ³	58	26.62	10.26	Toplam	23279.36	249				
	15 yıl üstü ⁴	75	25.84	9.00							
	Toplam	250	28.39	9.67							
Travma Semptomları Ölçeği	1-5 yıl ¹	31	2.01	0.51	G.Arası	0.53	3	0.18	0.59	0.622	
	6-10 yıl ²	86	2.13	0.54	G.İçi	73.56	246	0.30			
	11-15 yıl ³	58	2.08	0.55	Toplam	74.09	249				
	15 yıl üstü ⁴	75	2.15	0.56							
	Toplam	250	2.11	0.55							
Travma Olayları Ölçeği	1-5 yıl ¹	31	56.23	5.21	G.Arası	77.78	3	25.93	0.65	0.582	
	6-10 yıl ²	86	57.40	6.00	G.İçi	9784.39	246	39.77			
	11-15 yıl ³	58	57.41	6.85	Toplam	9862.18	249				
	15 yıl üstü ⁴	75	58.09	6.61							
	Toplam	250	57.46	6.29							

* $p < .05$ Kullanılan Test: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

ANOVA analizi bulguları incelendiğinde, Otoriter Tutum, Koruyucu Tutum, Aşırı Hoşgörülü Tutum, Travma Semptomları Ölçeği, Travma Olayları Ölçeği puanlarını evlilik süresi gruplarına göre kıyasladığımızda, gruplar arası bir fark tespit edilmemiştir ($p > .05$).

Demokratik Tutum ($F(3.246)=3.75$, $p<.05$) puanlarını evlilik süresi gruplarına göre kıyasladığımızda, gruplar arası bir fark tespit edilmiştir. Tukey bulguları incelendiğinde, 6-10 yıl evli (19.67 ± 3.75) olanların ortalama puanları, 15 yıl üzeri evli (17.96 ± 3.99) olanlara göre daha yüksektir.

Evlilik Uyum Ölçeği ($F(3.246)=5.21$, $p<.05$) puanlarını evlilik süresi gruplarına göre kıyasladığımızda, gruplar arası bir fark tespit edilmiştir. Tukey bulguları incelendiğinde, 1-5 yıl evli (31.19 ± 8.90) olanların ortalama puanları, 15 yıl üzeri evli (25.84 ± 9.00) olanlara, 6-10 yıl evli (30.79 ± 9.39) olanların ortalama puanları, 11-15 yıl evli (26.62 ± 10.26) ve 15 yıl üzeri evli (25.84 ± 9.00) olanlara göre daha yüksektir.

Çizelge 7. Çocuk Sayısına Göre Çocuk Yetiştirme Ölçeği, Evlilik Uyum Ölçeği, Travma Semptomları Ölçeği, Travma Olayları Ölçeğinin Karşılaştırılması

		N	$\bar{X}$	Ss.	Var. K.	K.T	Sd.	K.O	F	p	Farkın Kaynağı
Demokratik Tutum	1-2 ¹	86	19.76	3.62	G.Arası	168.68	2	84.34	6.27	0.002*	1>3 2>3
	3-5 ²	141	18.88	3.56	G.İçi	3323.26	247	13.45			
	6 ve üzeri ³	23	16.74	4.45	Toplam	3491.94	249				
	Toplam	250	18.98	3.74							
Otoriter Tutum	1-2 ¹	86	12.12	3.36	G.Arası	87.80	2	43.90	4.10	0.018*	2>1
	3-5 ²	141	13.40	3.08	G.İçi	2643.90	247	10.70			
	6 ve üzeri ³	23	12.83	4.04	Toplam	2731.70	249				
	Toplam	250	12.90	3.31							
Koruyucu Tutum	1-2 ¹	86	11.57	2.31	G.Arası	26.29	2	13.15	1.95	0.144	
	3-5 ²	141	11.97	2.59	G.İçi	1661.40	247	6.73			
	6 ve üzeri ³	23	12.74	3.49	Toplam	1687.70	249				
	Toplam	250	11.90	2.60							
Aşırı Hoşgörülü Tutum	1-2 ¹	86	16.90	4.40	G.Arası	70.38	2	35.19	2.02	0.134	
	3-5 ²	141	18.04	3.84	G.İçi	4292.36	247	17.38			
	6 ve üzeri ³	23	17.39	5.15	Toplam	4362.74	249				
	Toplam	250	17.58	4.19							
Evlilik Uyum Ölçeği	1-2 ¹	86	30.05	8.96	G.Arası	496.93	2	248.47	2.69	0.070	
	3-5 ²	141	27.89	10.19	G.İçi	22782.43	247	92.24			
	6 ve üzeri ³	23	25.26	8.05	Toplam	23279.36	249				
	Toplam	250	28.39	9.67							
Travma Semptomları Ölçeği	1-2 ¹	86	2.04	0.52	G.Arası	0.65	2	0.32	1.09	0.337	
	3-5 ²	141	2.15	0.56	G.İçi	73.44	247	0.30			
	6 ve üzeri ³	23	2.10	0.54	Toplam	74.09	249				
	Toplam	250	2.11	0.55							
Travma Olayları Ölçeği	1-2 ¹	86	56.57	5.59	G.Arası	112.79	2	56.39	1.43	0.242	
	3-5 ²	141	57.84	6.52	G.İçi	9749.39	247	39.47			
	6 ve üzeri ³	23	58.48	7.23	Toplam	9862.18	249				
	Toplam	250	57.46	6.29							

* $p<.05$ Kullanılan Test: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

ANOVA analizi bulguları incelendiğinde, Koruyucu Tutum, Aşırı Hoşgörülü Tutum, Evlilik Uyum Ölçeği, Travma Semptomları Ölçeği, Travma

Olayları Ölçeği puanlarını çocuk sayısı gruplarına göre kıyasladığımızda, gruplar arası bir fark tespit edilmemiştir ($p>.05$).

Demokratik Tutum ($F(2.247)=6.27$, $p<.05$) puanlarını çocuk sayısı gruplarına göre kıyasladığımızda, gruplar arası bir fark tespit edilmiştir. Tukey bulguları incelendiğinde, 1-2 çocuk sahibi (19.76 ± 3.62) olanların ortalama puanları 6 ve üzeri çocuk sahibi (16.73 ± 4.45) olanlara, 3-5 çocuk sahibi (18.88 ± 3.56) olanların ortalama puanları 6 ve üzeri çocuk sahibi (16.73 ± 4.45) olanlara göre daha yüksektir.

Otoriter Tutum ($F(2.247)=4.10$, $p<.05$) puanlarını çocuk sayısı gruplarına göre kıyasladığımızda, gruplar arası bir fark tespit edilmiştir. Tukey bulguları incelendiğinde, 3-5 çocuk sahibi (13.40 ± 3.08) olanların ortalama puanları 1-2 çocuk sahibi (12.12 ± 3.36) olanlara göre daha yüksektir.

Çizelge 8. Eğitim Durumuna Göre Çocuk Yetiştirme Ölçeği, Evlilik Uyum Ölçeği, Travma Semptomları Ölçeği, Travma Olayları Ölçeğinin Karşılaştırılması

		n	$\bar{X}$	Ss.	Var. K.	K.T	Sd.	K.O	F	p	Farkın Kaynağı
Demokratik Tutum	İlkokul ¹	15	19.07	4.04	G.Arası	72.88	5	14.58	1.04	0.395	
	Ortaokul ²	23	19.61	2.66	G.İçi	3419.06	244	14.01			
	Lise ³	45	18.04	4.38	Toplam	3491.94	249				
	Ön lisans ⁴	30	18.43	4.37							
	Lisans ⁵	126	19.27	3.48							
	Yüksek Lisans ⁶	11	19.64	3.53							
	Toplam	250	18.98	3.74							
Otoriter Tutum	İlkokul ¹	15	12.93	3.41	G.Arası	38.62	5	7.72	0.70	0.624	
	Ortaokul ²	23	13.48	3.15	G.İçi	2693.08	244	11.04			
	Lise ³	45	13.22	2.89	Toplam	2731.70	249				
	Ön lisans ⁴	30	11.97	3.07							
	Lisans ⁵	126	12.90	3.55							
	Yüksek Lisans ⁶	11	13.00	3.13							
	Toplam	250	12.90	3.31							
Koruyucu Tutum	İlkokul ¹	15	12.27	3.15	G.Arası	34.28	5	6.86	1.01	0.411	
	Ortaokul ²	23	11.91	2.41	G.İçi	1653.42	244	6.78			
	Lise ³	45	12.53	2.68	Toplam	1687.70	249				
	Ön lisans ⁴	30	11.40	3.01							
	Lisans ⁵	126	11.71	2.43							
	Yüksek Lisans ⁶	11	12.36	2.66							
	Toplam	250	11.90	2.60							
Aşırı Hoşgörülü Tutum	İlkokul ¹	15	17.40	3.40	G.Arası	160.45	5	32.09	1.86	0.101	
	Ortaokul ²	23	17.96	3.01	G.İçi	4202.29	244	17.22			
	Lise ³	45	18.78	4.31	Toplam	4362.74	249				
	Ön lisans ⁴	30	17.77	3.73							
	Lisans ⁵	126	16.91	4.35							
	Yüksek Lisans ⁶	11	19.36	5.03							
	Toplam	250	17.58	4.19							

Çizelge 8.(devamı) Eğitim Durumuna Göre Çocuk Yetiştirme Ölçeği, Evlilik Uyum Ölçeği, Travma Semptomları Ölçeği, Travma Olayları Ölçeğinin Karşılaştırılması

		n	$\bar{X}$	Ss.	Var. K.	K.T	Sd.	K.O	F	p	Farkın Kaynağı
Evlilik Uyum Ölçeği	İlkokul ¹	15	24.27	8.67	G.Arası	1601.23	5	320.25	3.60	0.004*	5>3
	Ortaokul ²	23	27.39	7.52	G.İçi	21678.13	244	88.84			
	Lise ³	45	24.04	9.85	Toplam	23279.36	249				
	Ön lisans ⁴	30	29.80	9.99							
	Lisans ⁵	126	30.16	9.24							
	Yüksek Lisans ⁶	11	29.73	12.46							
	Toplam	250	28.39	9.67							
	İlkokul ¹	15	2.41	0.66	G.Arası	4.29	5	0.86	3.00	0.012*	3>5
Travma Semptomları Ölçeği	Ortaokul ²	23	2.08	0.53	G.İçi	69.80	244	0.29			
	Lise ³	45	2.28	0.47	Toplam	74.09	249				
	Ön lisans ⁴	30	2.17	0.57							
	Lisans ⁵	126	2.02	0.54							
	Yüksek Lisans ⁶	11	1.88	0.39							
	Toplam	250	2.11	0.55							
	İlkokul ¹	15	56.27	4.10	G.Arası	57.48	5	11.50	0.29	0.920	
	Ortaokul ²	23	56.96	6.67	G.İçi	9804.69	244	40.18			
Travma Olayları Ölçeği	Lise ³	45	56.96	6.59	Toplam	9862.18	249				
	Ön lisans ⁴	30	57.67	6.04							
	Lisans ⁵	126	57.83	6.38							
	Yüksek Lisans ⁶	11	57.45	7.26							
	Toplam	250	57.46	6.29							

* $p < .05$ Kullanılan Test: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

ANOVA analizi bulguları incelendiğinde, Demokratik Tutum, Otoriter Tutum, Koruyucu Tutum, Aşırı Hoşgörülü Tutum, Travma Olayları Ölçeği puanlarını eğitim durumu gruplarına göre kıyasladığımızda, gruplar arası bir fark tespit edilmemiştir ($p > .05$).

Evlilik Uyum Ölçeği ($F(5.244)=3.60$, $p < .05$) puanlarını eğitim durumu gruplarına göre kıyasladığımızda, gruplar arası bir fark tespit edilmiştir. Tukey bulguları incelendiğinde, lisans mezunu (30.16 ± 9.24) olanların ortalama puanları lise mezunu (24.04 ± 9.85) olanlara göre daha yüksektir.

Travma Semptomları Ölçeği ($F(5.244)=3.03$, $p < .05$) puanlarını eğitim durumu gruplarına göre kıyasladığımızda, gruplar arası bir fark tespit edilmiştir. Tukey bulguları incelendiğinde, lise mezunu (2.27 ± 0.47) olanların ortalama puanları lisans mezunu (2.02 ± 0.54) olanlara göre daha yüksektir.

Çizelge 9. İş Türüne Göre Çocuk Yetiştirme Ölçeği, Evlilik Uyum Ölçeği, Travma Semptomları Ölçeği, Travma Olayları Ölçeğinin Karşılaştırılması

		n	$\bar{X}$	Ss.	Var. K.	K.T	Sd.	K.O	F	p	Farkın Kaynağı
Demokratik Tutum	Çalışmıyorum ¹	164	18.70	3.75	G.Arası	129.59	3	43.20	3.16	0.025*	4>1
	Staj yapıyorum ²	20	18.90	3.64	G.İçi	3362.35	246	13.67			
	Kamu veya özel sektörde çalışıyorum ³	49	19.08	3.92	Toplam	3491.94	249				
	Serbest meslek ⁴	17	21.59	2.21							
	Toplam	250	18.98	3.74							
Otoriter Tutum	Çalışmıyorum ¹	164	12.90	3.35	G.Arası	19.18	3	6.39	0.58	0.629	
	Staj yapıyorum ²	20	12.15	2.66	G.İçi	2712.52	246	11.03			
	Kamu veya özel sektörde çalışıyorum ³	49	13.29	3.28	Toplam	2731.70	249				
	Serbest meslek ⁴	17	12.71	3.77							
	Toplam	250	12.90	3.31							
Koruyucu Tutum	Çalışmıyorum ¹	164	11.87	2.63	G.Arası	8.06	3	2.69	0.39	0.758	
	Staj yapıyorum ²	20	11.45	2.72	G.İçi	1679.63	246	6.83			
	Kamu veya özel sektörde çalışıyorum ³	49	12.16	2.62	Toplam	1687.70	249				
	Serbest meslek ⁴	17	12.06	2.30							
	Toplam	250	11.90	2.60							
Aşırı Hoşgörülü Tutum	Çalışmıyorum ¹	164	17.60	4.14	G.Arası	22.36	3	7.45	0.42	0.737	
	Staj yapıyorum ²	20	17.00	3.66	G.İçi	4340.38	246	17.64			
	Kamu veya özel sektörde çalışıyorum ³	49	18.00	4.56	Toplam	4362.74	249				
	Serbest meslek ⁴	17	16.94	4.26							
	Toplam	250	17.58	4.19							
Evlilik Uyum Ölçeği	Çalışmıyorum ¹	164	29.38	9.26	G.Arası	689.74	3	229.91	2.50	0.060	
	Staj yapıyorum ²	20	24.55	8.89	G.İçi	22589.63	246	91.83			
	Kamu veya özel sektörde çalışıyorum ³	49	26.29	10.69	Toplam	23279.36	249				
	Serbest meslek ⁴	17	29.41	10.03							
	Toplam	250	28.39	9.67							
Travma Semptomları Ölçeği	Çalışmıyorum ¹	164	2.12	0.56	G.Arası	0.86	3	0.29	0.97	0.410	
	Staj yapıyorum ²	20	2.19	0.51	G.İçi	73.23	246	0.30			
	Kamu veya özel sektörde çalışıyorum ³	49	2.09	0.52	Toplam	74.09	249				
	Serbest meslek ⁴	17	1.91	0.52							
	Toplam	250	2.11	0.55							
Travma Olayları Ölçeği	Çalışmıyorum ¹	164	57.01	5.66	G.Arası	154.40	3	51.47	1.30	0.274	
	Staj yapıyorum ²	20	57.90	6.19	G.İçi	9707.77	246	39.46			
	Kamu veya özel sektörde çalışıyorum ³	49	58.98	8.06	Toplam	9862.18	249				
	Serbest meslek ⁴	17	57.00	6.28							
	Toplam	250	57.46	6.29							

* $p < .05$ Kullanılan Test: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

ANOVA analizi bulguları incelendiğinde, Otoriter Tutum, Koruyucu Tutum, Aşırı Hoşgörölü Tutum, Evlilik Uyum Ölçeği, Travma Semptomları Ölçeği, Travma Olayları Ölçeği puanlarını eğitim durumu gruplarına göre kıyasladığımızda, gruplar arası bir fark tespit edilmemiştir ($p>.05$).

Demokratik Tutum ($F(5.244)=3.60$, $p<.05$) puanlarını çalışma durumu gruplarına göre kıyasladığımızda, gruplar arası bir fark tespit edilmiştir. Tukey bulguları incelendiğinde, Serbest meslek (21.52 ± 2.20) çalışanların ortalama puanları çalışmayanlara (18.69 ± 3.75) göre daha yüksektir.

V. TARTIŞMA

Bu çalışma, kadınların savaş travmaları ile evlilik uyumu ve çocuk yetiştirme arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Mevcut araştırmadaki örneklem, Suriye'deki savaşın içinde doğrudan yer almamış ancak savaş ile ilişkili travmatik olaylardan ve göç sürecinden etkilenmiş olabilecek kadınlardan oluşmaktadır. Nitekim Suriye'deki savaş sebebi ile göç edenlerin çoğunluğunun kadın ve çocuklar olduğu varsayılmakla beraber (Alsheikh Ali, 2020) Suriyeli kadın mültecilerin ruh sağlığı semptomlarının erkeklerden daha yaygın olduğu ifade edilmektedir (Al-Krenawi ve Bell, 2023). Ayrıca çocuk sahibi mülteci kadınların, hem ev ve çocuk bakımı ile ilgilenmesi hem de ailenin geçimi için bir işte çalışmasının çifte yük nedeniyle erkeklere kıyasla önemli ölçüde daha yüksek düzeyde stresöre maruz kalmaları ile sonuçlandığı öne sürülmektedir (Dion ve Dion, 2001).

Bu araştırmadan elde edilen bulgulara, travmatik semptomlar ile travmatik olaylar arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Suriyeli kadınların yaşadıkları travmatik olaylar arttıkça travmatik semptomların artacağı söylenebilir. Suriyeli mülteciler ile yapılan benzer çalışmalar, mevcut araştırma bulguları ile tutarlı bir şekilde; travmatik olaylar ile travma semptomları arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu (Eskici, 2019), yetişkin Suriyeli mültecilerin travma sonrası stres bozukluğu ve diğer ruhsal rahatsızlıkları geliştirme olasılığının genel nüfusa göre 10 kat daha fazla olabileceğini (Peconga ve Høgh Thøgersen, 2020), travmatik olay sayısı ve kadın cinsiyetinin TSSB belirti şiddetini yordadığını (Sağaltıcı ve ark., 2020), TSSB'nin mülteci kamplarında özellikle 2 veya daha fazla travmatik olaya maruz kalan ve kadın mülteciler arasında önemli bir ruh sağlığı sorunu olabileceğini (Alpak ve ark., 2015) göstermektedir. Suriyeli mültecilerin, evlerini ve geçim kaynaklarını kaybetme, zorla yerinden edilme ile ayrımcılık da dahil olmak üzere çok çeşitli travmatik olaylara ve savaşla ilgili stres faktörlerine maruz kaldıkları bilinmektedir (Al-Krenawi ve Bell, 2023). Bu süreçte Suriyeli mülteci kadınların endişe, zorluk ve haysiyet ihlalleri yaşadıkları

belirtilmektedir (Al-Hamad ve ark., 2022). Portekiz’de yapılan bir çalışmada, savaşın Suriyelilerin kolektif benlik duygusunu ciddi şekilde bozduğunu, hem savaş sırasında hem de gc sürecinde defalarca kez bir anlam arayışına girdiklerini ve savaşı ve parçalanmış inançlarını yeniden değerlendirdiklerini göstermektedir (Matos ve ark., 2021). Tekrar tekrar travmatik olaylar hakkında düşünmek, daha önce inandıkları değerlerin ve anlamların değişikliğe uğraması; travmatik olayın travmatik semptomlara dönüşmesinde etkili olmuş olabilir. Suriyeli mülteci kadınlar, önceki travmatik olayların şiddeti ve tekrar tekrar yerinden edilmenin yol açtığı fiziksel ve zihinsel sağlık sorunları ile karşı karşıya kalabilmektedir (Ahmed ve ark., 2017). Ayrıca gc sonrasında kadınlarda, ev sahibi toplumla bütünleşme eksikliği, dil sorunları ve kültürel parçalanma gibi sorunlar ortaya çıkabileceği bilinmektedir (Tay ve ark., 2017). Travmatik olaylar ve stresörler, uyum glkleri ile daha da ktleşebilmektedir (Ben Farhat, 2018). Bu bağlamda yeni bir yerde yaşamanın getirdiği zorluklar ve farklı bir kültür ile topluma uyum sağlama sürecinin Suriyeli mültecilerde, maruz kaldıkları travmatik olayların yol açtığı belirtilerin yoğunlaşmasına ve travmatik semptomlar haline gelmesinde etkili olabileceği düşünülmektedir. yeni bir yerde yaşamanın getirdiği zorluklar ve farklı bir kültür ile topluma uyum sağlama sürecinin Suriyeli mültecilerde, maruz kaldıkları travmatik olayların yol açtığı belirtilerin yoğunlaşmasına ve travmatik semptomlar haline gelmesinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

Suriyeli mülteci kadınların yüksek düzeyde evlilik sıkıntısı yaşadıkları belirtilmektedir (Al-Krenawi ve Bell, 2023). Bunun nedeni, savaş olayları ve olumsuz etkileri, yerinden edilme ve sonrasında yaşanan zorluklar ve acılar olabilir. Travmatik olayların, eşlerden birinde yahut her ikisinde ve dolayısıyla evlilik ilişkisinde değişikliklere yol açabileceği bilinmektedir (Johnson ve Williams-Keeler, 1998). Ancak bu durum travmatik olayların tek başına evlilik uyumunu düşüreceği anlamına gelmemektedir. Evlilik uyumu, çok sayıda ve farklı faktörle ilişkili olabilmektedir (Haque ve Davenport, 2009). Nitekim mevcut araştırma bulguları incelendiğinde, travmatik olaylar ve evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ancak travmatik semptomlar ile evlilik uyumu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu grlmektedir. Kişinin yaşadığı olaylar tek başına hayatını etkilemez. İnsanlar travmatik olaylara verdikleri

tepkilerde farklılık gösterir. Bunun yerine, bir kişinin bu olaylara nasıl tepki verdiğine ve bunların yaşamları üzerindeki etkisine psikolojik ve işlevsel bir bakış açısıyla bakmalıyız. Savaş esirleri ile yapılan bir çalışmada, mevcut araştırma bulguları ile tutarlı bir şekilde, TSSB geliştiren eski savaş esirlerinin TSSB'si olmayan ve travmaya maruz kalan meslektaşlarından daha zayıf uyum ve iletişime sahip oldukları ve yakınlık konusunda daha fazla zorluk yaşadıkları belirtilmektedir (Cook ve ark., 2004). Benzer bir şekilde, Vietnam gazileri ile yapılan bir çalışmada, evlilik uyumunun öncelikli olarak savaş seviyesi/olaylarından ziyade travma semptomları tarafından yordandığı ortaya konmaktadır (Caselli ve Motta, 1995).

Mevcut araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde, travma semptomları ile evlilik uyumu arasında negatif bir ilişki olduğu görülmektedir. Literatürdeki çalışmalar bu araştırmanın sonuçları ile benzer şekilde, evlilik uyumu ile travma belirtilerinin negatif yönde bir ilişkisi olduğunu göstermektedir (Solomon ve ark., 2011; Riggs, 2014). Travma sonrasında evlilik ilişkisinin birçok yönden etkilenebileceği belirtilmektedir (Dekel ve Solomon, 2006). Birçok travma kurbanı evlilikten daha düşük memnuniyet, daha yüksek boşanma oranları ya da evliliklerini bitirme arzusu bildirmektedir (Kulka ve ark., 1990). Savaşlar ve beraberinde gelişen acı verici deneyimler, kişinin duygusal yönü üzerinde büyük bir etkiye sahip olabilmekte ve kişide duygusal sıkıntıya yol açabilmektedir. Buna karşılık bu duygusal sıkıntı, eşlerin yakın ilişkide zorluklar yaşamasına ek olarak evlilik iletişimini de etkilemektedir (Cook ve ark., 2004). Savaş esirleri/gazileri ile yapılan çalışmalarda TSSB'si olan kişilerin, kontrol grubuna göre daha düşük evlilik doyumuna sahip oldukları (Solomon ve ark., 2009; Solomon ve ark., 2011; Levin ve ark., 2016), TSSB'nin hem genel evlilik uyumunun öngörüsünde hem de evlilikte anlaşma, ilişkideki gerilim miktarı ve ortak ilgi alanlarında önemli bir değişken olduğu (Caselli ve Motta, 1995), yüksek TSSB düzeylerinin düşük evlilik uyumuyla ilişkili olduğu ve bu ilişkinin yalnızlık ile dolaylı bağlantısının önemli olduğu (Itzhaky ve ark., 2017), eski savaş esiri çiftlerinin kontrol çiftlerine göre daha düşük evlilik uyumu, cinsel tatmin ve kendini açma ortaya koyduğu görülmektedir (Dekel ve ark., 2008). Suriyeli mülteci kadınlar, travmatik hafızanın etkileri ile karşı karşıya kalabilmekte, dolayısıyla travmatik durumla ilgili istenmeyen ve tekrarlayan

rahatsız edici anıları tekrar tekrar yaşayabilmektedirler. Bu anılar, travmatik olayı anımsatan kişiye/nesneye karşı duygusal sıkıntıyı tetikleyebilmektedir (Stratta ve ark., 2015; Alsheikh Ali, 2020). Bu bağlamda eşler birbirine Suriye’de yaşadıkları travmatik olayları tekrar tekrar hatırlatıyor olabilirler. Bu durumun hem travmatik semptomların artışı hem de evlilikte çatışmalar ile sonuçlanabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla travmatik semptomlar arttıkça evlilikteki uyumun düşebileceği varsayılmaktadır.

Araştırmanın bulguları, travmatik semptomlar ile demokratik tutum arasında negatif yönde, travmatik semptomlar ile otoriter tutum arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda travmatik semptomlar arttıkça ebeveynin demokratik çocuk yetiştirme tutumunun azalacağı, otoriter tutumun ise artacağı söylenebilir. Travma sonrası gelişen semptomlar salt bireyi değil, yakın çevresindeki insanları da etkileyebilmektedir (McGaw ve ark., 2018). Travmanın, kurbanın ailesiyle olan ilişkisi üzerinde doğrudan bir etkisi olduğu ve TSSB'nin ebeveyn işlevleri üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu belirtilmektedir (Davidson ve Mellor, 2001). Literatürde travmatik semptomlar ile demokratik ve otoriter tutumu beraber inceleyen çalışmalara rastlanmasa da geçmiş yıllarda yapılan araştırmalar; TSSB semptomlarının çocuk yetiştirmeyle ilgili endişelerle ilişkili olduğunu (Khaylis ve ark., 2011), yüksek düzeyde TSSB'nin çocuklarla ilişkilerde saldırgan davranışlara yol açabileceğini (Van ve ark., 2012), TSSB'si olan birçok ebeveynin çocuklarıyla, bozukluğu olmayan ebeveynlere göre daha zayıf ilişkilere sahip olduğunu (Sampre ve ark., 2004), travmaya kümülatif maruz kalma arttıkça çocuklarla ilişkilerde düşmanca ilişkinin arttığını (Lauterbach ve ark., 2007) göstermektedir.

Ebeveynlerin besleyici ve duyarlı bakım sağlama becerileri savaş koşullarıyla ilişkili karmaşık sosyoekolojik faktörlerden etkilenmektedir. Bakıcının refahı ile çocuk yetiştirme kalitesinin ilişkili olduğu bilinmektedir (Murphy ve ark., 2017). Savaş ve ardından başlayan göç sürecinde Suriyeli annelerin, yüksek düzeyde şiddete ve sıkıntıya tanık oldukları için çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamada zorluk yaşayabilecekleri düşünülmektedir. Lübnan Savaşı'nda İsraililer üzerinde yapılan bir çalışmada da benzer bulgular, travma geçirmiş insanların ebeveyn işlevleriyle ilgili daha fazla sorun bildirdiklerini göstermektedir. Ayrıca semptomların şiddeti ile özellikle kaçınma semptomları

olmak üzere evlilik uyumsuzluğu arasında bir ilişki olduğu belirtilmekte ve kaçınma semptomları ne kadar fazlaysa çocuklarıyla ilişkilerinde o kadar büyük problemler yaşandığı ortaya konmaktadır (Solomon ve ark., 2011). Belirli travma semptomlarının ebeveynlik yönleri üzerindeki etkisini tanımlamayı amaçlayan savaş gazileri ile görüşmeyi kapsayan bir çalışmada, gazilerin üç TSSB semptom kümesiyle ilişkili ebeveynlik zorluklarını bildirdiği ortaya konmaktadır. Bunlar: kaçınma, uyarılma ve tepkisellikteki değişiklikler ile biliş ve ruh halindeki olumsuz değişikliklerdir. Söz konusu araştırma aynı zamanda kaçınma belirtilerinin ebeveynlerin çocukları ile ilgili faaliyetlere katılmayı engellediği ve biliş ve ruh halindeki değişikliklerin, bir ebeveyn olarak aile katılımı ve bağlanmayı etkilediğini göstermektedir (Sherman ve ark., 2016). Bu bağlamda çocuk ile iletişimin sınırlandığı bir ebeveynlik biçiminde, çocuğun ilgi ve istekleri ile bakış açısının göz ardı edilmesinin muhtemel olduğu düşünülmektedir. Çocuk ile etkili iletişimin kısıtlı olmasının, doğal olarak demokratik bir çocuk yetiştirme tutumunun varlığını engelleyebileceği varsayılmaktadır. Ayrıca Suriyeli mülteci kadınların, pek çok durumda sevdiklerinin ölümlerine tanık oldukları ve bazılarının işkence gördükleri belirtilmektedir. Beraberinde gerçekleşen zorunlu göç süreci, kendilerini son derece istikrarsız bir gelecekle karşı karşıya konmuş hissettirmiş olabilir (Silove ve ark., 2017; Al-Krenawi ve Bell, 2023). Bu noktada travma semptomları ile biliş ve ruh hali olumsuz yönde değişikliklere uğrayan Suriyeli mülteci annelerin göç ve yeniden yerleşme ile yitirdikleri kontrol duygularını tekrar sağlayabilmek adına çocuk üzerinde otoriter bir tutum geliştirebileceği düşünülmektedir.

Sonuçlar evlilik uyumu ile demokratik tutum arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ek olarak evlilik uyumu ile otoriter, hoşgörülü ve aşırı koruyucu tutum arasında da istatistiksel olarak anlamlı olmayan negatif yönde bir ilişki saptanmıştır. Literatürde bu konuda yapılmış bazı çalışmaların sonuçları mevcut araştırma bulguları ile tutarlılık göstermekte iken bazıları ise farklılık göstermektedir. Malkoç ve Güren (2018) tarafından evlilik uyumu ile çocuk yetiştirme arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan bir çalışmada, evlilik uyumu ile demokratik tutum arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan pozitif bir ilişki olduğu, Kabadayı tarafından (2019) yapılan evlilik uyumu ile ebeveynlik tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen bir

çalışmada da benzer şekilde, evlilik uyumu ile demokratik tutum arasında sadece zayıf ve pozitif bir ilişki olduğu ortaya konmaktadır. Ancak İspanya’da yapılan bir araştırmada evlilik doyumu ve ebeveynlik stillerinin boyutlarının ilişkili olduğu gösterilmektedir (Mozas-Alonso, 2022). Benzer şekilde Günay ve Erdem (2021) evlilik uyumu, çocuk yetiştirme tutumu ve aile işlevselliği arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, evlilik uyumu ile demokratik davranma, aşırı koruyuculuk, baskı ve disiplin tutumları arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Bu noktada literatürdeki sonuçlar ve mevcut araştırma bulguları tutarsızlık göstermektedir. Evlilik uyumunun kimi ebeveynlerde, çocuğun üzerinde otorite kurmaya yönelik bir etkiye sahip olabileceği, kimi ebeveynlerde ise demokratik bir tutuma itebileceği düşünülmektedir. Bazı ebeveynlerde ise evlilik uyumunun, çocuk yetiştirme tutumlarında anlamlı hiçbir etkisi olmayabilir. Evlilik uyumunun, çocuk yetiştirme tutumu bağlamındaki olası etkisi doğrusal bir yönde ilerlemiyor olabilir. Bireysel özellikler, aracı ve önemli bir rol üstleniyor olabilir. Fakat mevcut çalışmada bu değişkenler incelenmediği için sağlıklı bir değerlendirme yapabilmek güçtür.

Mevcut çalışmadaki demografik bulgular değerlendirildiğinde, çocuk sayısı arttıkça demokratik tutumun azaldığı, koruyucu tutum ve otoriter tutumun ise arttığı görülmektedir. Benzer araştırmalarda da çalışma sonuçları ile tutarlı bir şekilde, çocuk sayısı arttıkça demokratik tutumun azaldığı ve koruyucu tutumun arttığı görülmektedir (Ersoy, 2015; Canatan ve ark, 2020). Daha fazla çocuğu olan annenin, özellikle farklı yaştaki çocukları olması durumunda, sorumlulukları, baskıları ve çocuklarıyla baş etmedeki zorlukları artabilmektedir. Özellikle Suriyeli mülteci annelerin, yeniden yerleşmenin getirdiği güçlükler ve olası tehditler ile de karşı karşıya olabileceği tahmin edilmektedir. Bu bağlamda artan çocuk sayısı ile beraber, çocuklarını daha fazla koruma ihtiyacı yahut onlar üzerinde hakimiyet kurma gereksinimi duyuyor olabilirler. Göç sürecinde çocukların da yaşadığı zorlukların bir telafisi olarak, çocukların her ihtiyaçlarını karşılama ve yalnız bırakmama arzusunda olabilecekleri; çocuklarını kaybetme korkusunun onları sürekli yanlarında tutma isteği ile sonuçlanabileceği ve üzerlerinde bir hakimiyet kurma ihtiyacına yol açabileceği düşünülmektedir.

Mevcut çalışmadaki demografik bulgular değerlendirildiğinde yüksek gelire sahip olanların, düşük gelire sahip olanlara göre daha yüksek evlilik uyumuna

sahip olduğu gör÷lmektedir. Finlandiyalı çiftlerle yapılan benzer bir çalışmada da kötü ekonomik koşulların artan psikolojik sıkıntı ile ilişkili olduğu ve buna bağı olarak psikolojik sıkıntının evlilik uyumuna olumsuz yansıdığı ortaya konmaktadır (Kinnunen ve ark., 2004). Ekonomik stresin evlilik ilişkilerindeki gerileme ile doğrudan ilişkili olduğu (Erdinç, 2018). Özellikle çalışma grubunu oluşturan Suriyeli mülteci kadınların; iltica ve göç koşullarında, psikolojik refahlarını ve ihtiyaçlarını karşılayabilme olanaklarını etkileyebilecek yaşantılara maruz kalması bakımından, yüksek gelir düzeyinin hem kendi iyi oluşları hem de evlilik uyumları adına koruyucu bir faktör olabileceğı varsayılmaktadır.

Mevcut çalışmada, eğitim durumuna göre kıyaslandığında, gruplar arasında travma semptom puanları açısından anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Eğitim seviyesi arttıkça travma semptom düzeylerinin azaldığı saptanmıştır. Çalışmanın sonuçları literatürdeki çalışmalar ile uyumludur (Eşsizoglu ve ark., 2009; Roberson ve ark., 2022). Bu bağlamda, eğitilmiş kişinin savaş olaylarını açıklamadaki farkındalığı, acı gerçeğı mantıksal olarak simüle etme yeteneğı ve patolojik semptomlarla sonuçlanabilecek acı verici düşünce ve duyguları kontrol edebilme becerisinin kişiye yardımcı olduğu tahmin edilmektedir.

Annelerin çalıştıkları alanlar bağlamında sahip oldukları demokratik tutumlar değerlendirildiğinde, daha fazla kazanç karşılığında kendi hesabına çalışan kadınların diğer gelir düzeylerine göre daha demokratik bir tutuma sahip oldukları gör÷lmüştür. Bu durumun; serbest meslek alanında çalışan kadınların, finansal özerkliğe sahip olmaları ve kurumsal çalışmanın baskılarından muzdarip olmamaları ile açıklanabileceğı düşünülmektedir.

Evlilik süresi ile ilgili olarak, ikinci grubun dördüncü gruba göre daha demokratik bir konuma sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Evlilik süresinden çok kadının yaşının etkisi olabileceğini düşünülmektedir. Bu bağlamda ilk dönemdeki kadınların ilk ve zor bir deneyim olması nedeniyle anneliklerinden pek zevk almadıklarını ve bu alanda fazla deneyime sahip olmadıklarını söyleyebiliriz. İkinci dönemde, annelerin çocuklarla demokratik bir şekilde ilgilenmesine yardımcı olan eğitim bilimleri alanında meydana gelen açıklık ve gelişime ek olarak, anne daha olgun olacaktır. Benzer sonuçlar, evlilik yaşı ve süresinin demokratik tutumla ters orantılı olduğu ve bu nedenle yaşlı kadınların ebeveynlik

yöntemlerinde daha az demokratik bir tutuma sahip olduğu benzer birçok çalışmada ortaya çıkmıştır (Canatan ve ark, 2020).

Bu çalışmada evlilik uyum ile eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu istatistiksel analizlerle tespit edilmiştir. Üniversite mezunu kadınların orta öğretim mezunu kadınlara göre evlilik uyumlarının daha fazla olduğu gösterilmiştir. Benzer araştırmalarda Tynes (1990) evlilik uyumu ile eğitim düzeyi arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında pozitif bir ilişki olduğunu, yani yüksek eğitimli eşlerin düşük eğitimli eşlere göre daha yüksek evlilik uyumuna sahip olduğunu bulmuştur (Tynes, 1990). Bu bağlamda üniversite mezunu bayanların eşleriyle evlilik uyumunu artırmak için çeşitli sebeplere sahip oldukları söylenebilir. Bu nedenler eğitim, kültür ve bilinç düzeyinin artırılmak, üniversite döneminde farklı gruplarla sosyal bütünleşme, çalışma alanına girmek ve diğer sosyal gruplara açılmak, problem çözme becerilerini artırmak. Bütün bunlar, kadınların duygu ve düşüncelerini anlamasına ve dolayısıyla evlilik hayatının başarısına yardımcı olmak için gereklidir.

Mevcut çalışma, evlilik süresi arttıkça evlilik uyumunun azaldığını göstermiştir. Zaman içinde evlilik uyumunu etkileyen birçok farklı faktör vardır (Yalçın, 2014). Evlilik süresi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Yalçın, 2014; Çavuşoğlu, 2011). Bu araştırmada, savaş olayları, travma semptomları, göç, iltica, değişen koşullar, farklı bir toplumun kültür ve dil yaşadığı, psikolojik zorluklar eşlerin evlilik uyumunu etkileyen önemli faktörler arasında olabilmektedir.

VI. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, Suriyeli kadınlarda savaş travmasının evlilik uyumu ve çocuk yetiştirme ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda, travmatik semptomlar ile travmatik olaylar arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, travma semptomları ile evlilik uyumu arasında anlamlı ve negatif bir ilişki olduğu, travmatik semptomlar ile demokratik tutum arasında negatif yönde, travmatik semptomlar ile otoriter tutum arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Savaş ve göç nedeni ile yaşıntılanan travmatik olayların; salt tek başına evlilik uyumu ve çocuk yetiştirme biçimleri ile ilişkisi olmasa da travmatik olaylar travmatik semptomlar haline geldiğinde, evlilik uyumunu bozabileceği ve çocuk yetiştirme biçimlerine etki edebileceği varsayımına ulaşılmıştır. Bu noktada Suriyeli mülteci kadınlarla travma ile başa çıkmaya yönelik yapılacak müdahalelerin, psikoeğitimlerin ve sosyal çalışmaların; evlilik uyumlarının artması ile demokratik çocuk yetiştirme biçiminin gelişmesinde ve korunmasında faydalı olacağı düşünülmektedir. Suriyeli mültecilerin yasal statüleri açısından koşullarının iyileştirilmesi, topluma entegrasyonlarının artırılması ve sığınma kasabasında yaşam istikrarını destekleyen programlara ve etkinliklere erişimlerinin kolaylaştırılması yeniden yerleşme sürecinin evlilik ve ebeveyn-çocuk ilişkisinde yaratabileceği olumsuz etkilerin azaltılmasına yardımcı olabilir.

Mevcut araştırma, salt kadın cinsiyeti ile sınırlıdır. Çalışmanın sonuçlarının genellenebilmesi adına erkek katılımcıların da gelecek çalışmalara dahil edilmesi önerilmektedir. Bununla beraber gelecek çalışmalara, TSSB tanısı almış mültecilerin eklenmesinin çalışmanın klinik örnekleme genellebilmesi açısından da faydalı olacağı düşünülmektedir.

VII. KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- ÇAĞDAŞ, A., SEÇER, Z. (2006). **Anne-Baba Eğitimi** (2. baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- CÜCELOĞLU, D. (1992). **İnsan ve Davranışı, Remzi Kitabevi**, 3. Baskı, İstanbul.
- GEORGE, D., MALLERY P. (2019). **IBM SPSS Statistics 26 Step by Step: A Simple Guide and Reference**. Routledge, New York.
- KÖROĞLU E. (2013). **Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El-kitabı (DSM-5)**. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- KRINK, A. M., JOHNSON S. L., DAVINSON G. C., NEALE J. M. (2019). **Anormal Psikolojisi**, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık.
- KULKA R. A., SCHLENGER W. E., FAIRBANK J. A., HOUGH R. L., JORDAN B. K., MARMAR C. R., WEISS D. S. (1990). **Trauma and the Vietnam War Generation: Report of Findings from the National Vietnam Veterans Readjustment Study**. Brunner, Mazel.
- MASLOW, A., (1954). **Motivation and Personality**, New York, Harper.
- MORRISON, J. (2019). **DSM-5' i Kolaylaştıran Klinisyenler İçin Tanı Rehberi**, Çev. Şahin M., Kural, H.U., Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2. Basım.
- ÖZGÜVEN, İ. E. (1997). **Cinsellik ve Cinsel Yaşam**, Ankara, Pdrem Yayınları.
- ÖZGÜVEN, İ. E. (2001). **Ailede İletişim ve Yaşam**, Ankara, Pdrem Yayınları.
- REICHMAN, R., (1989). **The Stranger in Your Bed**, New York, John Wiley and Sons.
- TUNCER, O., (1980). **Cocuk, Aile ve Çevresi. Cocuk ve Eğitim**, Ankara, Türk Eğitim Derneği Yayınları.

YAVUZER, H., (1993). **Ana-Baba ve Çocuk**. İstanbul. 6. Baskı, Remzi Kitabevi.

MAKALELER

AL-KRENAWİ, A., BELL, M. M. (2023). Gender Differences in Syrian Refugees in Jordan: Psychological, Self-Esteem, Family Function, Marital Satisfaction, and Life Satisfaction. **International Journal of Social Psychiatry**. 69(3): 714-723.

ALMOSHMOH, N. (2016). The Role of War Trauma Survivors in Managing Their Own Mental Conditions, Syria Civil War as an Example. **Avicenna Journal of Medicine**, 6(2): 54-59.

ALPAK, G., UNAL, A., BULBUL, F., SAGALTİCİ, E., BEZ, Y., ALTİNDAG, A., SAVAS, H. A. (2015). Post-Traumatic Stress Disorder Among Syrian Refugees in Turkey: A Cross-Sectional Study. **International Journal of Psychiatry in Clinical Practice**, 19(1): 45-50.

ASHEİKH ALİ, A. S. S. (2020). Efficiency of Intervention Counseling Program on the Enhanced Psychological Well-being and Reduced Post-traumatic Stress Disorder Symptoms Among Syrian Women Refugee Survivors. **Clinical Practice and Epidemiology in Mental Health: CP & EMH**, 16(Suppl-1): 134–141.

BALAT, G. U. (2010). İlköğretime Başlayan Çocukların Anne Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Okul Öncesi Eğitimden Yararlanma Düzeylerine Göre İncelenmesi. **Eğitim ve Bilim**, 32(143): 89-99.

BARENBAUM, J., RUCHKIN, V. SCHWAB-STONE, M. (2004). The Psychological Aspects of Children Exposed to War: Practice and Policy Initiatives. **Journal of Child Psychology and Psychiatry**, 45(1): 41-62.

BAR-ON D. ELAND J., KLEBER R. J., KRELL R., MOORE Y., SAGI A., VAN IJZENDOORN M. H. (1998). Multigenerational Perspectives on Coping with The Holocaust Experience: An Attachment Perspective for Understanding the Developmental Sequelae of Trauma Across

Generations. **International Journal of Behavioral Development**, 22(2): 315-338.

BAUMRIND, D. (1966). Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior. **Child Development**, 37(4): 887-907.

BEN FARHAT, J., BLANCHET, K., JUUL BJERTRUP, P., VEİZİS, A., PERRİN, C., COULBORN, R. M., COHUET, S. (2018). Syrian Refugees in Greece: Experience with Violence, Mental Health Status, and Access to Information During The Journey and While in Greece. **BMC Medicine**, 16(40): 1-12.

BILGIN, R. (2014). Çatışma ve Şiddet Ortamında Büyüyen Çocuklar Sorunu. **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 24(1): 135-152.

BLAIR, C. (1996). The Edinburgh Family Scale: A New Measure of Family Functioning. **International Journal of Methods in Psychiatric Research**, 6(1): 15-22.

Brewin, C. R., Andrews B., Valentine J. D. (2000). Meta-Analysis of Risk Factors for Posttraumatic Stress Disorder in Trauma-Exposed Adults. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, 68(5): 748-766.

CANATAN, K. (2020). Geleneksel ve Modern Ailelerde Çocuk Yetiştirme Tutumları. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(16): 151-165.

CARSWELL, K., BLACKBURN P., VE BARKER C. (2011). The Relationship Between Trauma, Post-Migration Problems and The Psychological Well-Being of Refugees and Asylum Seekers. **International Journal of Social Psychiatry**, 57(2): 107-119.

CASELLİ, L. T., MOTTA, R. W. (1995). The Effect of PTSD and Combat Level on Vietnam Veterans' Perceptions of Child Behavior and Marital Adjustment. **Journal of Clinical Psychology**, 51(1): 4-12.

COHAN, C. L., BRADBURY T. N. (1997). Negative Life Events, Marital Interaction, and The Longitudinal Course of Newlywed

- Marriage. **Journal of Personality and Social Psychology**, 73(1): 114-128.
- COOK, J. M., RIGGS, D. S., THOMPSON R., COYNE, J. C., SHEIKH J. I. (2004). Posttraumatic Stress Disorder and Current Relationship Functioning Among World War II Ex-Prisoners of War. **Journal of Family Psychology**, 18(1): 36-45.
- COOK, J. M., RIGGS, D. S., THOMPSON, R., COYNE, J. C., SHEIKH, J. I. (2004). Posttraumatic Stress Disorder and Current Relationship Functioning Among World War II Ex-Prisoners of War. *Journal of Family Psychology*, 18(1), 36–45.
- COYNE, J. C., DELONGIS A. (1986). Going Beyond Social Support: The Role of Social Relationships in Adaptation. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, 54(4): 454-460.
- CROWLEY, C. (2009). The Mental Health Needs of Refugee Children: A Review of Literature and Implications for Nurse Practitioners. **Journal of The American Academy of Nurse Practitioners**, 21(6): 322-331.
- DAVIDSON, A. C., MELLOR D. J. (2001). The Adjustment of Children of Australian Vietnam Veterans: Is There Evidence for The Transgenerational Transmission of The Effects of War-Related Trauma? **Australian & New Zealand Journal of Psychiatry**, 35(3): 345-351.
- DAVIES, P. T., CUMMINGS E. M. (1994). Marital Conflict and Child Adjustment: An Emotional Security Hypothesis. **Psychological Bulletin**, 116(3): 387-411.
- DEKEL, R., ENOCH, G., SOLOMON, Z. (2008). The Contribution of Captivity and Post-Traumatic Stress Disorder to Marital Adjustment of Israeli Couples. **Journal of Social and Personal Relationships**, 25(3), 497–510.

- DOĞANAY, M., DEMIRASLAN H. (2016). Refugees of The Syrian Civil War: Impact on Reemerging Infections, Health Services, and Biosecurity in Turkey. **Health Security**, 14(4), 220-225.
- ERBEK, E., BEŞTEPE E., AKAR H., ERADAMLAR N., ALPKAN R. L. (2005). Evlilik Uyumu. **Düşünen Adam**, 18(1): 39-47.
- ERDEN, G., GÜRDİL, G. (2009). Savaş Yaşantılarının Ardından Çocuk ve Ergenlerde Gözlenen Travma Tepkileri ve Psiko-Sosyal Yardım Önerileri. **Türk Psikoloji Yazıları**, 12(24): 1-13.
- EREL, O., BURMAN B. (1995). Interrelatedness of Marital Relations and Parent-Child Relations: A Meta-Analytic Review. **Psychological Bulletin**, 118(1): 108-132.
- EROĞLU, M. (2020). Etnik Kimlik, Savaş ve Göç Olgularının Çocuklar ve Ergenler Üzerindeki Psikolojik Etkileri. **Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi**, 4(1): 94-105.
- EŞSİZÖĞLU, A., YAŞAN, A., BÜLBÜL, İ., ÖNAL, S., YİLDİRİM, E. A., AKER, T. (2009). Bir Terörist Saldırı Sonrasında Travma Sonrası Stres Bozukluğu Gelişimini Etkileyen Risk Faktörleri. **Türk Psikiyatri Dergisi**, 20(2): 118-126.
- FOA, E. B., STREET, G. P. (2001). Women and Traumatic Events. **Journal of Clinical Psychiatry**, 62: 29-34.
- FOX, G. L., (1973). Some Determinants of Modernism Among Women in Ankara, Turkey. **Journal of Marriage and The Family**, 35(3): 520-529
- FREH, F. M. (2015). Psychological Effects of War and Violence on Children. **Journal of Psychological Abnormalities in Children**, 4(4): 1-2.
- FREWEN, P. A., NAKEYAR, C. (2016). Evidence-Based Care for Iraqi, Kurdish, and Syrian Asylum Seekers and Refugees of The Syrian Civil War: A Systematic Review. **Canadian Psychology/Psychologie Canadienne**, 57(4): 233-245.

- GERRITSEN, A., BRAMSEN, I., DEVILLÉ, W., VAN WILLIGEN, L. H., HOVENS, J. E., VAN DER PLOEG, H. M. (2006). Physical and Mental Health of Afghan, Iranian and Somali Asylum Seekers and Refugees Living in The Netherlands. **Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology**, 41(1): 18-26.
- GOTTMAN, J. M. (1993). The Roles of Conflict Engagement, Escalation, and Avoidance in Marital Interaction: A Longitudinal View of Five Types of Couples. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**. 61(1): 6-15.
- GÖKMEN G., DENİZ M. E. (2020). Travma Sonrası Büyümenin Yordayıcıları Olarak Öz-Anlayış ve Affetme. **Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi**, 5(2): 72-93.
- GREEFF, P., HILDEGARDE L. MALHERBE A. (2001). Intimacy and Marital Satisfaction in Spouses. **Journal of Sex Marital Therapy**, 27(3): 247-257.
- GÜREN, A. S., MALKOÇ, G., (2018). Evli ve Çocuk Sahibi Çiftlerin Evlilik Uyumu, Evlilik Çatışması, Yakın İlişki Düzeyi ve Yalnızlık Düzeylerinin Çocuk Yetiştirme Tutumları ile İlişkisi. **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. 17(33), 225-239.
- HAQUE, A., DAVENPORT B. (2009). The Assessment of Marital Adjustment with Muslim Populations: A Reliability Study of The Locke–Wallace Marital Adjustment Test. **Contemporary Family Therapy**, 31: 160-168.
- HARKNESS, L. L. (1991). The Effect of Combat-Related PTSD on Children. **National Center for PTSD Clinical Newsletter**, 2(1): 12-13.
- HEDAR, M. (2017). Mental Health During the Syrian Crisis: How Syrians are Dealing with the Psychological Effects. **International Review of the Red Cross**, 99(906): 927-935.
- HEEREN, M., MUELLER J., EHLERT U., SCHNYDER U., COPIERY N., MAIER T. (2012). Mental Health of Asylum Seekers: A Cross-

- Sectional Study of Psychiatric Disorders. **BMC Psychiatry**, 12(114): 1-8.
- HEEREN, M., WITTMANN L., EHLERT U., SCHNYDER U., MAIER T., MÜLLER J. (2014). Psychopathology and Resident Status—Comparing Asylum Seekers, Refugees, Illegal Migrants, Labor Migrants, and Residents. **Comprehensive Psychiatry**, 55(4): 818-825.
- HEIM, C., MEINLSCHMIDT G., NEMEROFF, C. B. (2003). Neurobiology of Early-Life Stress. **Psychiatric Annals**, 33(1): 18-26.
- HUBER S., BOOKSTEIN F. L., FIEDER, M. (2010). Socioeconomic Status, Education, and Reproduction in Modern Women, an Evolutionary Perspective. **American Journal of Human Biology**, 22(5): 578-587.
- IBRAHIM, H., HASSAN C. Q. (2017). Post-Traumatic Stress Disorder Symptoms Resulting from Torture and Other Traumatic Events Among Syrian Kurdish Refugees in Kurdistan Region, Iraq. **Frontiers in Psychology**, 8(241): 1-8.
- ITZHAKY, L., STEIN, J. Y., LEVIN, Y., SOLOMON, Z. (2017). Posttraumatic Stress Symptoms and Marital Adjustment Among Israeli Combat Veterans: The Role of Loneliness and Attachment. **Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy**, 9(6): 655–662.
- JONG K., MULHERN M., FORD N., KAM S., KLEBER R. (2000). The Trauma of War in Sierra Leone, **Journal of The Lancet**, 355(9220): 2067-2068.
- KATZ, I., GLUCKSBERG S., KRAUSS R. (1960). Need Satisfaction and Edwards PPS Scores in Married Couples. **Journal of Consulting Psychology**, 24(3): 205-208.
- KILINÇ, F. E., ARAL N. (2016). Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. **Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 16(1): 199-222.
- KINIK K., (2010). Göç, Sürgün ve İltica. **Hayat Sağlık Dergisi**, 2(7): 36-39.

- KINNUNEN, U., FELDT, T. (2004). Economic Stress and Marital Adjustment Among Couples. Analyses At the Dyadic Level. **European Journal of Social Psychology**, 34(5): 519-532.
- KRISHNAKUMAR, A., BUEHLER C. (2000). Interparental Conflict and Parenting Behaviors: A Meta-Analytic Review. **Family Relations**, 49(1): 25-44.
- KUZGUN Y., (1973). Ana- baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi. **Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, 5(1): 57-70.
- KUZLU, T., OCAKCI A., AYOĞLU F. N. (2006). Zonguldak İl Merkezinde 0-6 Yaş Çocuğu Olan Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları. **Zonguldak Sağlık Yüksekokulu Sağlık Eğitim Araştırma Dergisi**, 2(1): 34-45.
- LAFONTAINE, M. F., BÉLANGER C., GAGNON C. (2009). Support Seeking, Caregiving and Conflict Management: Evidence from an Observational Study with Couples. **Europe's Journal of Psychology**, 5(3): 9-24.
- LAUTERBACH, D., BAK C., REILAND S., MASON S., LUTE M. R., EARLS L. (2007). Quality of Parental Relationships Among Persons with A Lifetime History of Posttraumatic Stress Disorder. **Journal of Traumatic Stress**, 20(2): 161-172.
- LEVİN, Y., GREENE, T., SOLOMON, Z. (2016). PTSD Symptoms and Marital Adjustment Among Ex-Pows' Wives. **Journal of Family Psychology**, 30(1), 72-75.
- LOCKE, E. A. (1968). Toward a Theory of Task Motivation and Incentives. **Organizational Behavior and Human Performance**, 3(2): 157-189.
- MALKOÇ, G., GÜREN, A. (2018). Evli ve Çocuk Sahibi Çiftlerin Evlilik Uyumu, Evlilik Çatışması, Yakın İlişki Düzeyi ve Yalnızlık Düzeylerinin Çocuk Yetiştirme Tutumları ile İlişkisi. **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 17(33), 225- 239.

- MARSHALL, G. N., SCHELL T. L., ELLIOTT M. N., BERTHOLD S. M., CHUN, C. A. (2005). Mental Health of Cambodian Refugees 2 Decades After Resettlement in the United States. **JAMA**, 294(5): 571-579.
- MARWA, K. (2016). Psychosocial Sequels of Syrian Conflict. **Journal of Psychiatry**, 19(2): 6-10.
- MERRIFIELD, K. A., GAMBLE W. C. (2013). Associations Among Marital Qualities, Supportive and Undermining Coparenting, and Parenting Self-Efficacy: Testing Spillover and Stress-Buffering Processes. **Journal of Family Issues**, 34(4): 510-533.
- MEYER, J. P., PEPPER, S. (1977). Need Compatibility and Marital Adjustment in Young Married Couples. **Journal of Personality and Social Psychology**, 35(5): 331-342.
- MOZAS-ALONSO, M., OLÍVER, J., BERÁSTEGUI, A. (2022). Differentiation of Self and its Relationship with Marital Satisfaction and Parenting Styles in a Spanish Sample of Adolescents' Parents. **Plos One**, 17(3), e0265436.
- MÖLLER, A. T., VAN ZYL P. D. (1991). Relationship Beliefs, Interpersonal Perception, and Marital Adjustment. **Journal of Clinical Psychology**, 47(1): 28-33.
- MURPHY, K. M., RODRÍGUES, K., COSTÍGAN, J., ANNAN, J. (2017). Raising children in conflict: An integrative model of parenting in war. Peace and Conflict: **Journal of Peace Psychology**, 23(1), 46-51.
- MURTHY, R. S., LAKSHMINARAYANA R. (2006). Mental Health Consequences of War: A Brief Review of Research Findings. **World Psychiatry**, 5(1): 25-30.
- ÖZER E. J., BEST S. R., LIPSEY T. L., WEISS, D. S. (2003). Predictors of Posttraumatic Stress Disorder and Symptoms in Adults: A Meta-Analysis. **Psychological Bulletin**, 129(1): 52-73.

- PAK, M. D., ÖZCAN E., ÇOBAN A. İ. (2017). Acil Servis Çalışanlarının İkincil Travmatik Stres Düzeyi ve Psikolojik Dayanıklılığı. **Journal of International Social Research**, 10(52): 624-644.
- PECONGA, E K., HØGH THØGERSEN, M. (2020). Post-Traumatic Stress Disorder, Depression, and Anxiety in Adult Syrian Refugees: What do we Know? **Scandinavian Journal of Public Health**. 48(7):677-687.
- PEKŞEN, A. R., (2012). Ana-Babaların Çocuk Yetiştirmede Aşırı Koruyucu Olmaları. **Akademik Bakış Uluslar arası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi**, 29,1-13.
- PERNICE, R. (1994). Methodological Issues in Research with Refugees and Immigrants. **Professional Psychology: Research and Practice**, 25(3): 207-213.
- PERROTTA, G. (2019). Psychological Trauma: Definition, Clinical Contexts, Neural Correlations and Therapeutic Approaches. **Current Research in Psychiatry and Brain Disorders**, 2019(1): 1-6.
- PORTER, M., VE HASLAM N. (2005). Predisplacement and Postdisplacement Factors Associated with Mental Health of Refugees and Internally Displaced Persons: A Meta-Analysis. **JAMA**, 294(5): 602-612.
- RİGGS, D. S. (2014). Traumatized Relationships: Symptoms of Posttraumatic Stress Disorder, Fear of İntimacy, and Marital Adjustment in Dual Trauma Couples. **Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy**, 6(3): 201-203.
- ROBERSON, K., CARTER, R. T. (2022). The Relationship between Race-Based Traumatic Stress and the Trauma Symptom Checklist: Does Racial Trauma Differ in Symptom Presentation? **Traumatology**, 28(1): 120.
- SAMPER, R. E., TAFT C. T., KING D. W., KING, L. A. (2004). Posttraumatic Stress Disorder Symptoms and Parenting Satisfaction Among a National Sample of Male Vietnam Veterans. **Journal of Traumatic Stress: Official Publication of The International Society for Traumatic Stress Studies**, 17(4): 311-315.

- SEMIN, A. (2015). Suriye Krizindeki İç Dinamikler: ÖSO-İŞİD-PYD Denklemi. **Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM) Analiz (elektronik versiyon)**, 1234: 1-8.
- SHOEB M., WEINSTEIN H., VE MOLLICA, R. (2007). The Harvard Trauma Questionnaire: Adapting A Cross-Cultural Instrument for Measuring Torture, Trauma and Posttraumatic Stress Disorder in Iraqi Refugees. **International Journal of Social Psychiatry**, 53(5): 447-463.
- SOLOMON, Z., DEBBY-AHARON, S., ZERACH, G., HORESH, D. (2011). Marital Adjustment, Parental Functioning, and Emotional Sharing in War Veterans. **Journal of Family Issues**, 32(1), 127-147.
- SOLOMON, Z., DEKEL, R., ZERACH, G. (2009). Posttraumatic Stress Disorder and Marital Adjustment: The Mediating Role of Forgiveness. **Family Process**, 48(4), 546-558.
- SPANIER, G. B. (1976). Measuring Dyadic Adjustment: New Scales for Assessing The Quality of Marriage and Similar Dyads. **Journal of Marriage and the Family**, 38(1): 15-28.
- SPANIER, G. B. (1979). The Measurement of Marital Quality. **Journal of Sex & Marital Therapy**, 5(3): 288-300.
- STEEL, Z., SILOVE D., BIRD K., MCGORRY P., MOHAN, P. (1999). Pathways from War Trauma to Posttraumatic Stress Symptoms Among Tamil Asylum Seekers, Refugees, and Immigrants. **Journal of Traumatic Stress**, 12(3): 421-435.
- ŞANLI, D., ÖZTÜRK C. (2012). Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi. **Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**, (32): 31-48.
- ŞAR, V. (2017). Savaş ve Terör Yaşantılarında Travma Sonrası Stres. **Okmeydanı Tıp Dergisi**, 33: 114-120.
- ŞIRVANLI, D. (1999). Eşler Arası Çatışma ve Boşanmanın Çocuklar Üzerindeki Etkileri I: Davranış ve Uyum Problemleri. **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi**, 6(1): 19-29.

- TAFT, C. T., SCHUMM J. A., PANUZIO J., PROCTOR S. P. (2008). An Examination of Family Adjustment Among Operation Desert Storm Veterans. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, 76(4): 648-656.
- TAY, A. K., MOHSIN M., REES S., STEEL Z., TAM N., SOARES Z., VE SILOVE D. (2017). The Factor Structures and Correlates of PTSD in Post-Conflict Timor-Leste: An Analysis of the Harvard Trauma Questionnaire. **BMC Psychiatry**, 17(1): 1-11.
- TOPBAŞ, M. (2004). İnsanlığın Büyük Bir Ayıbı: Çocuk istismarı. **TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni**, 3(4): 76-80.
- TYNES, S. R. (1990). Educational Heterogamy and Marital Satisfaction Between Spouses. **Social Science Research**, 19(2): 153-174.
- VAN EE, E., KLEBER R. J., MOOREN, T. T. (2012). War Trauma Lingers on: Associations Between Maternal Posttraumatic Stress Disorder, Parent–Child Interaction, and Child Development. **Infant Mental Health Journal**, 33(5): 459-468.
- VAN IJZENDOORN, M. H., BAKERMANS-KRANENBURG M. J., SAGISCHWARTZ A. (2003). Are Children of Holocaust Survivors Less Well-Adapted? A Meta-Analytic Investigation of Secondary Traumatization. **Journal of Traumatic Stress**, 16(5): 459-469.
- WARING, E., MCEL RATH D., LEFCOE D., WEISZ G. (1981). Dimensions of Intimacy in Marriage. **Psychiatry**, 44(2): 169-175.
- WILLIAMS, D. G. (1988). Gender, Marriage, and Psychosocial Well-Being. **Journal of Family Issues**, 9(4): 452-452-468.
- WINEMILLER, D. R., VE MITCHELL M. E. (1994). Development of a Coding System for Marital Problem-Solving Efficacy. **Behaviour Research and Therapy**, 32(1): 159-164.
- YALÇIN, H., (2014). Evlilik Uyumu ile Sosyodemografik Özellikler Arasındaki İlişki. **Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi**, 3(1): 250-261.
- YILMAZ, A. (2001c). Eşler Arasındaki Uyum: Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar. **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, 4(4): 1-10.

YILMAZ, A., (2001a). Eşler Arasındaki Uyum, Anne-Baba Tutumu ve Benlik Algısı Arası Ndaki İlişkilerin Gelişimsel Olarak İncelenmesi. **Türk Psikoloji Dergisi**, 16(47): 1-24.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

AL-HAMAD, A., FORCHUK, C., OUDSHOORN, A. (2022). Listening to the Voices of Syrian Refugee Women in Canada: an Ethnographic Insight into the Journey from Trauma to Adaptation. Int. Migration Integration. <https://doi.org/10.1007/s12134-022-00991-w>.

SYRIA EMERGENCY, (2021). UNHCR, <https://www.unhcr.org/syria-emergency.html>.

Syria's Economic Collapse and Its Impact on the Most Vulnerable, CSIS, (2021). (Erişim) <https://www.csis.org/analysis/syrias-economic-collapse-and-its-impact-most-vulnerable>.

Why Has The Syrian War Lasted 10 Years?, (2021). BBC News (Erişim) <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-35806229>.

TEZLER

ÇAKILCIOĞLU, İ. (2016). Anne Babanın Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Benlik Saygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Doctoral dissertation, Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ÇAVUŞOĞLU, Z. Ş. (2011). Bağlanma Stilleri Evlilik Uyumu ve Aldatma Eğilimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

ÇELİK, C. K. (2006). Eğitim Yöneticilerinin Mesleki Tükenmişlikleri ile Evlilik Doyumları Arasındaki İlişki (Yükseklisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü).

DOĞAN, E. (2013). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Bilişsel Stillerinin Anne Davranışları Açısından İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

- ERDİNÇ, İ. (2018). Evli çiftlerde, evlilik uyumu, cinsel yaşam doyumu ve yaşam doyumu arasında ki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- ERİŞTİ, A. (2010). Bağlanma Stilleri, Kişilik Özellikleri ve Evlilik Uyumu Arasındaki İlişki (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- ESKICI, H. S. (2019). Savaş ve İltica: Travmatik Olaylara Maruz Kalmış Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeli Kadınlara Yönelik İnceleme ve Psikolojik Müdahale (Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü). Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul Şehir Üniversitesi.
- GÜNGÖREN, D. (2011). Evlilik çatışmasının okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine etkisi (Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- KABADAYI, Ö. (2019). Annenin Çocuk Yetiştirme Tutumuna Evlilik Uyumunun Etkisi (Yüksek Lisans Tezi, Biruni Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- KARPUZ, İ. N. (2015). Evlilik Uyumunu Açıklamada Yakın İlişkilerde Bağlanma, Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar ve Psikolojik Travmanın Rolü (Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- MUM, N. (2011). Çocuk ve Genç Tutuklularda Psikolojik Travma Deneyimlerinin Belirlenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü).
- ÖZKAFACI, A. (2012). Annenin Çocuk Yetiştirme Tutumu ile Çocuğun Sosyal Beceri Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- TÜRKMEN, G. K. (2018). Evli ve Çocuk Sahibi Kadınların Evlilik Uyumlarının Çocuk Yetiştirme Tutumları Üzerindeki Etkisi (Yayınlanmamış

Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

YILMAZ, K. (2015b). Evlilik Uyumu ve Uyumu Etkileyen Faktörler (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Dönem Projesi. YB Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

DİĞER KAYNAKLAR

EMERY, R. E., HETHERINGTON E. M., DILALLA L. F. (1984). Divorce, Children, and Social Policy. Child Development Research and Social Policy/Edited by Harold W. Stevenson and Alberta E. Siegel.

MOLLICA, R. F., MCDONALD L., MASSAGLI M., SILOVE D. (2004). Measuring Trauma, Measuring Torture: Instructions and Guidance on the Utilization of the Harvard Program in Refugee Trauma's Versions of the Hopkins Symptom Checklist-25 (HSCL-25) and the Harvard Trauma Questionnaire (HTQ). Cambridge, MA: Harvard Program in Refugee Trauma.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees, UNHCR, Geneva, 1951-1967.

EKLER

EK-1 Katılımcı Bilgilendirme Ve Onam Formu

EK-2 استمارة الموافقة المستنيرة للمشاركين في البحث

EK-3 Demografik Bilgi Formu

EK-4 نموذج المعلومات الديموغرافية

EK-5 Harvard Travma Ölçeği

EK-6 الأحداث المؤلمة :الجزء الأول

EK-7 Harvard Travma Ölçeği

EK-8 Trauma Symptoms

EK-9 Evlilik Uyum Ölçeği

EK-10 مقياس التكيف الزوجي-

EK-11 Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği

EK- 12 مقياس تربية الأطفال

EK-13 Etick

EK-1 Katılımcı Bilgilendirme Ve Onam Formu

KATILIMCI BİLGİLENDİRME VE ONAM FORMU

Bu çalışma, Aydın İstanbul Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı Enstitüsü'nden Dr.Ahmet Ertan TEZCAN'ın danışmanlığında araştırmacı Marah ZIER tarafından yüksek lisans derecesi için hazırlanmıştır.

Bu araştırma, Suriyeli kadınların savaş travmalarını ve bunların evlilik uyumu ve çocuk yetiştirme üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır.

Aramaya başlamadan önce sizi bilgilendirmek isterim ki:

- 20-55 yaş arası evli ve çocuklu bayan katılımcıların formu doldurması beklenmektedir.

- Katılım isteğe bağlı olacak ve bu çalışma için verilen cevaplar sadece bilimsel amaçlarla kullanılacaktır.

- Sizden kimliğinizi gösteren herhangi bir kişisel bilgi istenmeyecek ve verdiğiniz tüm bilgiler gizli tutulacaktır.

- Çalışmada doğru ya da yanlış cevap yoktur, soruları ve puanlama yönergelerini dikkatlice okumanız, cevapları doğru vermeniz, her formdaki soruları doğru ve eksiksiz cevaplamanız çalışmanın güvenilirliği açısından çok önemlidir.

Bu formu okuyup kabul etmeniz araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelir.Katılırken herhangi bir nedenle devam etmek istemezseniz yanıt vermeyi bırakabilirsiniz.

Çalışma ile ilgili her türlü sorunuz için aşağıdaki e-posta adresinden bizimle iletişime geçebilirsiniz:

Araştırmamız 5 bölümden oluşmaktadır, sabrınızı diler, katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Bu araştırmaya katılmayı kabul ediyorum:

1- Evet.....

2- Hayır.....

استمارة الموافقة المستنيرة للمشاركين في البحث EK-2

استمارة الموافقة المستنيرة للمشاركين في البحث

أسعد الله أوقاتكم بكل خير..

تم إعداد هذه الدراسة لنيل درجة الماجستير من قبل الباحثة مرح زير، بإشراف الدكتور أحمد إرتان تيزجان، كلية الدراسات العليا لقسم علم النفس في جامعة ايدن اسطنبول.

يهدف هذا البحث الى دراسة صدمات الحرب عند النساء السوريات وأثرها على التكيف الزواجي وتربية الأبناء.

أود إعلامكم قبل البدء بالبحث بأنه:

- يُتوقع من المشاركات النساء اللواتي تتراوح أعمارهن من 20 - 55 عامًا متزوجات ولديهن أطفال ملء النموذج.

- ستكون المشاركة تطوعية وسيتم استخدام الإجابات المقدمة لهذه الدراسة لأغراض علمية فقط.

- لن يطلب منكم أي معلومات شخصية تظهر هويتكم وسيتم الاحتفاظ بكل المعلومات المقدمة من طرفكم بشكل سري.

- لا توجد إجابات صحيحة أو خاطئة في الدراسة، من المهم جدًا لموثوقية الدراسة أن تقرأ الأسئلة وتعليمات الدرجات بعناية، وإعطاء الإجابات بصدق، والإجابة على الأسئلة بدقة وبشكل كامل في كل نموذج.

- إذا قرأت هذا النموذج ووافقت عليه، فهذا يعني أنك توافق على المشاركة في البحث، إذا كنت لا تريد الاستمرار لأي سبب أثناء المشاركة، يمكنك التوقف عن الرد.

لأي أسئلة تتعلق بالدراسة ، يمكنك التواصل عبر عنوان البريد الإلكتروني التالي:

يتكون البحث من 5 أقسام نتمنى اظهار صبركم ونشكركم سلفا على مشاركتكم.

أوافق على المشاركة في هذا البحث:

١- نعم

2- لا

EK-3 Demografik Bilgi Formu

DEMOGRAFIK BILGI FORMU

A. Yaş:

.....

B. Cinsiyet:

Erkek () Kadın ()

C. Medeni Durum:

Bekar () Evli () Boşanmış () Dul ()

D. Evli iseniz kaç yıldır evlisiniz:

.....

E. Çocuğunuz var mı?

Evet () Hayır ()

F. Çocuklar varsa kaç tane:

.....

G. Eğitim durumunuz:

İlkokul () Ortaokul () Lise () Ön lisans () lisans () Yüksek Lisans ()

H. Ailenin genel gelir düzeyi:

Düşük () Ortalama () Yüksek ()

İ. İşletmeniz:

Çalışmıyorum () Staj yapıyorum ()

Kamu veya özel sektörde çalışıyorum () Serbest meslek ()

J. Suriye'deki savaş olaylarına tanık oldunuz mu:

Evet () Birkaç olay () Hayır ()

نموذج المعلومات الديموغرافية EK-4

نموذج المعلومات الديموغرافية

1. العمر:

.....

2. الجنس:

ذكر () أنثى ()

3. الحالة الاجتماعية:

عازبة () متزوجة () مطلقة () أرملة ()

4. إذا كنت متزوجة منذ كم سنة وانت متزوجة:

.....

5. هل يوجد لديك أطفال:

نعم () لا ()

6. إذا كان هناك أطفال كم عددهم:

.....

7. حالتك التعليمية:

المدرسة الابتدائية () المدرسة الإعدادية () المدرسة الثانوية () معهد متوسط () جامعة ()

دراسات عليا ()

8. مستوى الدخل العام للأسرة:

منخفض () متوسط () مرتفع ()

9. عملك:

لا أعمل () أعمل عمل حر مقابل أجر () أعمل عمل تطوعي دون أجر ()

أعمل مع جهة ما مقابل أجر ()

10. هل شهدت أحداث الحرب في سوريا:

نعم () القليل من الأحداث () لا ()

EK-5 Harvard Travma Ölçeği

HARVARD TRAVMA ÖLÇEĞİ – BİRİNCİ BÖLÜM:

(TRAVMA OLAYLARI)

Lütfen aşağıdaki kazalardan herhangi birine karışıp karışmadığınızı belirtin (“Evet” veya “Hayır” altındaki uygun sütuna (✓) işareti koyun).

		Evet	hayır
1	İrkınız, dininiz veya mezhebiniz nedeniyle zulüm gördünüz mü?	2	1
2	Evinizde kişi veya eşya arandı mı?	2	1
3	Keyfi olarak arandınız mı?	2	1
4	Kişisel mülkünüz yağmalandı mı, el konuldu mu veya yok edildi mi?	2	1
5	Şehrinizi terk edip hizmetlerin daha az olduğu başka bir şehirde yaşamak zorunda kaldınız mı?	2	1
6	Keyfi olarak hapse mi girdiniz?	2	1
7	Hastalığınız sırasında tıbbi bakım veya ilaç alamama gibi bir sıkıntınız oldu mu?	2	1
8	Sağlıklı yiyecek veya su eksikliğinden muzdarip oldunuz mu?	2	1
9	Ülkeden kaçmak zorunda kaldın mı?	2	1
10	Atalarınızın kökenine, dininize veya mezhebinize göre ülkenizden hicret etmeniz size dayatıldı mı?	2	1
11	Evsiz mi yaşamak zorunda kaldım (evsiz)	2	1
12	Dininizin veya mezhebinizin kutsal yerlerinin veya merkezlerinin kutsallığının ihlal edildiğini veya yok edildiğini gördünüz mü?	2	1
13	Klanınızdan, dininizden veya mezhebinizden önemli şahsiyetlerin tutuklanmasına, işkence görmesine veya infaz edilmesine tanık oldunuz mu?	2	1
14	Sivillerin toplu infazına tanık oldunuz mu?	2	1
15	Yerleşim yerlerinin bombalanmasına, yakılmasına veya yıkılmasına tanık oldunuz mu?	2	1
16	Yerleşim yerlerine kimyasal saldırılar gördünüz mü?	2	1
17	Çatışma/savaş atmosferine (patlamalar, top atışları, şarapnel) veya mayınlara maruz kaldınız mı?	2	1
18	Çatışma/savaş durumu veya mayın maruziyeti nedeniyle ciddi şekilde yaralandınız mı?	2	1
19	İnsan kalkanı olarak kullanıldınız mı?	2	1
20	Çatışma/savaş durumu veya mayın nedeniyle aile üyelerinizden veya arkadaşlarınızdan herhangi biri ciddi şekilde yaralandı mı?	2	1
21	Çürüyen cesetler gördünüz mü?	2	1
22	Dışarıdaki kaos ve şiddet nedeniyle evde kalmak zorunda mısınız?	2	1
23	Fiziksel istismara uğrayan (dayak, bıçaklama vb.) birini	2	1

	gördünüz mü?		
24	Cinsel tacize veya tecavüze tanık oldunuz mu?	2	1
25	Bir işkence vakası gördünüz mü?	2	1
26	Bir cinayet vakası gördünüz mü?	2	1
27	Yaralanma veya ölüm riski taşıyan başka bir kişiyi bildirmek zorunda kaldınız mı?	2	1
28	Başkasının mülkünü yok etmeye zorlandınız mı?	2	1
29	Birine fiziksel zarar vermeye (dayak, bıçaklama vb.) zorlandınız mı?	2	1
30	Ailenizden biri (çocuğunuz, eşiniz vb.) veya arkadaşınız şiddet sonucu öldü mü veya öldü mü?	2	1
31	Ailenizden birini öldürmek için kullanılan kurşunun bedelini ödemek zorunda kaldınız mı?	2	1
32	Ailenizden birinin cenazesini aldınız da ona ağlamanız ve Fatiha okumanız engellendi mi?	2	1
33	Ailenizden herhangi biri (çocuğunuz, eşiniz,...vb.) veya arkadaşınız kayboldu mu?	2	1
34	Ailenizden herhangi biri (çocuğunuz, eşiniz vs.) veya arkadaşınız kaçırıldı mı?	2	1
35	Bir aile üyenizi (çocuğunuz, eşinizi vs.) veya bir arkadaşınızı rehin mi aldı?	2	1
36	Sizi ve ailenizi yaralanma veya ölüm riskine sokan biri hakkınızda rapor verdi mi?	2	1
37	Fiziksel zarar gördünüz mü (dayak, bıçaklama vb.)	2	1
38	Kaçırıldın mı?	2	1
39	Rehin mi alındın?	2	1
40	Cinsel tacize veya tecavüze uğradınız mı?	2	1
41	İşkence gördünüz mü (yani, esaret altındayken, kasten ve düzenli olarak psikolojik veya fiziksel acıya maruz kaldınız mı?)	2	1
42	Diğer korkutucu durumları veya hayatınızın tehlikede olduğunu hissettiğiniz anları var mı?	2	1

الأحداث المؤلمة: الجزء الأول EK-6

الأحداث المؤلمة: الجزء الأول

PART 1: TRAUMA EVENTS

نرجو أن تذكر إن أنت قد تعرضت لأي من الحوادث التالية (ضع علامة (√) في العمود المناسب تحت "نعم" أو "لا").

Please indicate whether you have experienced any of the following events (check "YES" or "NO" for each column).

		نعم \ yes	لا \no
1	هل تعرضت للاضطهاد بسبب عرقك، دينك أو مذهبك Oppressed because of ethnicity, religion, or sect	2	1
2	هل تم تفتيش دارك بحضورك بحثاً عن أشخاص أو أشياء Present while someone searched for people or things in your home.	2	1
3	هل فتشت اعتباطاً Searched arbitrarily	2	1
4	هل تم نهب ممتلكاتك الشخصية أو مصادرتها أو تدميرها Property looted, confiscated, or destroyed	2	1
5	هل فرض عليك الرحيل من بلدك والسكن في منطقة أخرى تقل فيها الخدمات Forced to leave your hometown and settle in a different part of the country with minimal services	2	1
6	هل سجنتم اعتباطاً Imprisoned arbitrarily	2	1
7	هل عانيت من عدم إمكانية حصولك على الرعاية الطبية أو الدواء خلال مرضك Suffered ill health without access to medical care or medicine	2	1
8	هل عانيت من عدم وجود الطعام أو المياه الصافية Suffered from lack of food or clean water	2	1
9	هل اضطرت هروب من بلدك Forced to flee your country	2	1
10	هل فرضت عليك الهجرة من بلدك بناء على أصل أجدادك، دينك أو مذهبك Expelled from country based on ancestral origin, religion, or sect	2	1
11	هل لم يكن لديك مسكن (مشرّد) Lacked shelter	2	1
12	هل شاهدت انتهاك حرمة العتبات المقدسة أو المراكز الخاصة بدينك أو مذهبك، أو تدميرها Witnessed the desecration or destruction of religious shrines or places of religious instruction	2	1
13	هل شاهدت اعتقال شخصيات مهمة من عشيرتك، دينك أو طائفتك، أو تعذيبهم أو إعدامهم Witnessed the arrest, torture, or execution of religious leaders or important members of tribe	2	1

14	هل شاهدت إعداماً جماعياً للمدنيين Witnessed mass execution of civilians	2	1
15	هل شاهدت قصف الأماكن السكنية أو الأهوار، أو إحراقها أو تدميرها Witnessed shelling, burning, or razing of residential areas or marshlands	2	1
16	هل شاهدت هجمات كيميائية على الأماكن السكنية أو الأهوار Witnessed chemical attacks on residential areas or marshlands	2	1
17	هل تعرضت لأجواء القتال/حالة حرب (انفجارات، قصف مدفعي، شظايا) أو للألغام Exposed to combat situation (explosions, artillery fire, shelling) or landmine.	2	1
18	هل أصبت إصابة جسمية خطيرة بسبب التعرض لأجواء القتال/حالة حرب أو ألغام Serious physical injury from combat situation or landmine	2	1
19	هل استخدمت كدرع بشري Used as a human shield	2	1
20	هل أصيب أحد أفراد عائلتك أو أصدقائك إصابة جسمية خطيرة بسبب أجواء قتال/حالة حرب أو ألغام Serious physical injury of family member or friend from combat situation or landmine	2	1
21	هل شاهدت جثث متعفنة Witnessed rotting corpses	2	1
22	هل أجبرت على البقاء في الدار بسبب الفوضى والعنف في الخارج Confined to home because of chaos and violence outside	2	1
23	هل شاهدت شخصاً ما يتعرض للأذى الجسدي (الضرب، الطعن،... إلخ) Witnessed someone being physically harmed (beating, knifing, etc.)	2	1
24	هل شاهدت عملية الإساءة الجنسية أو الاغتصاب Witnessed sexual abuse or rape	2	1
25	هل شاهدت حالة تعذيب Witnessed torture	2	1
26	هل شاهدت حالة قتل Witnessed murder	2	1
27	هل أجبرت على التبليغ عن شخص آخر مما عرضه لخطر الإصابة أو الموت 2 Forced to inform on someone placing them at risk of injury or death	2	1
28	هل أجبرت على تدمير ممتلكات شخص آخر Forced to destroy someone's property	2	1
29	هل أجبرت على إلحاق الأذى الجسدي (الضرب، الطعن،... إلخ) بشخص ما Forced to physically harm someone (beating, knifing, etc.)	2	1
30	هل قتل أحد أفراد عائلتك (طفلك، زوجك،... إلخ) أو صديقك، أو مات نتيجة العنف Murder or violent death of family member (child, spouse, etc.) or friend	2	1
31	هل أجبرت على دفع قيمة الطلقة المستخدمة لقتل أحد أفراد عائلتك Forced to pay for bullet used to kill family member	2	1
32	هل استلمت جثة أحد أفراد عائلتك، ومنعت من البكاء وإقامة الفاتحة عليه	2	1

	Received the body of a family member and prohibited from mourning them and performing burial rites		
33	هل اختفى أحد أفراد عائلتك (طفلك، زوجك،... إلخ) أو صديقك Disappearance of family member (child, spouse, etc.) or friend	2	1
34	هل اختطف أحد أفراد عائلتك (طفلك، زوجك،... إلخ) أو صديقك Kidnapping of family member (child, spouse, etc.) or friend	2	1
35	هل أخذ أحد أفراد عائلتك (طفلك، زوجك،... إلخ) أو صديقك كرهينة family member (child, spouse, etc.) or friend taken as a hostage	2	1
36	هل بلغ شخص ما عنك مما عرضك و عائلتك لخطر الإصابة أو الموت Someone informed on you placing you and your family at risk of injury or death.	2	1
37	هل تعرضت للأذى الجسدي (الضرب، الطعن،... إلخ) Physically harmed (beaten, knifed, etc.)	2	1
38	هل تعرضت للاختطاف Kidnapped	2	1
39	هل أخذت كرهينة Taken as a hostage	2	1
40	هل تعرضت للإساءة الجنسية أو اغتصبت Sexually abused or raped	2	1
41	هل تم تعذيبك (بمعنى أثناء وجودك في الأسر تعرضت إلى المعاناة النفسية أو الجسدية بشكل متعمد ومنتظم) Tortured (i.e., while in captivity you received deliberate and systematic infliction of physical and/or mental suffering)	2	1
42	نرجو أن تحدد أي مواقف أخرى مخيفة أو شعرت عندها بأن حياتك معرضة للخطر Please specify any other situation that was very frightening or in which you felt your life was in danger:	2	1

EK-7 Harvard Travma Ölçeği

HARVARD TRAVMA ÖLÇEĞİ – DÖRDÜNC BÖLÜM:

TRAVMA SEMPTOMLARI

Aşağıdaki belirtiler, acı verici veya korkutucu olaylar yaşamış kişilerin hayatlarında bazen hissettikleri belirtilerdir: Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyunuz ve son bir hafta içinde bu belirtilerden ne ölçüde muzdarip olduğunuzu belirleyiniz.

		Hiç	Biraz	Fazla	Çok Fazla
1	En acı verici ve korkutucu olayların anıları ve düşünceleri size geri geliyor mu?	1	2	3	4
2	Yaşadığınız olayı yeniden yaşıyormuş gibi hissediyor musunuz?	1	2	3	4
3	Sık sık kabuslar veya korkutucu rüyalar görüyor musunuz?	1	2	3	4
4	İnsanlardan izole hissediyor musunuz?	1	2	3	4
5	Kendinizi duyguları hissedemeyecek durumda buluyor musunuz?	1	2	3	4
6	Kendinizi çabuk sinirli veya heyecanlı mı buluyorsunuz?	1	2	3	4
7	Düşüncelerinizi odaklamakta zorlanıyor musunuz?	1	2	3	4
8	uyumak zor mu geliyor	1	2	3	4
9	Kendinizi endişeli veya temkinli buluyor musunuz?	1	2	3	4
10	Kendinizi sinirli buluyor musunuz veya öfke nöbetleri mi geçiriyorsunuz?	1	2	3	4
11	Size acı veren olayı hatırlatan davranışlardan kaçınıyor musunuz?	1	2	3	4
12	Şiddetli acı çekmenize neden olan bazı olayları hatırlayamadığınız oluyor mu?	1	2	3	4
13	Kendinizi günlük işlerle daha az ilgili buluyor musunuz?	1	2	3	4
14	Geleceğin yokmuş gibi hissediyor musun?	1	2	3	4
15	Travmatik olaylarla ilgili duygu ve düşüncelerden kaçınıyor musunuz?	1	2	3	4
16	Travmatik olayı hatırladığınızda fiziksel veya duygusal bir tepki hissediyor musunuz?	1	2	3	4
17	Zayıf hafıza hissediyor musun?	1	2	3	4
18	Kendinizi bitkin veya çok yorgun mu hissediyorsunuz?	1	2	3	4
19	Ağrı veya fiziksel problemlerinizi mi var?	1	2	3	4
20	Becerilerinizin artık eskisinden daha az olduğunu düşünüyor musunuz?	1	2	3	4

21	Dikkatinizi toplamakta zorlanıyor musunuz?	1	2	3	4
22	Günlük hayatınızda herhangi bir karar veremiyor musunuz?	1	2	3	4
23	Yeni durumlarla yüzleşmek size zor geliyor mu?	1	2	3	4
24	Bu kazalardan zarar gören tek kişinin siz olduğunuzu düşünüyor musunuz?	1	2	3	4
25	Başkalarının sana ne olduğunu anlayamadığını mı düşünüyorsun?	1	2	3	4
26	Hayatta kaldığın ve hala hayatta olduğun için kendini suçlu hissediyor musun?	1	2	3	4
27	Olanlardan dolayı kendini suçluyor musun?	1	2	3	4
28	Allah'ın sizi neden böyle olaylarla karşı karşıya bıraktığını merak ediyor musunuz?	1	2	3	4
29	İntikam ihtiyacı hissediyor musun?	1	2	3	4
30	Başkalarının size düşman olduğunu düşünüyor musunuz?	1	2	3	4
31	Güvendiğiniz kişi tarafından ihanete uğradığınızı hissediyor musunuz?	1	2	3	4
32	Başkalarına karşı güvensizlik hissediyor musunuz?	1	2	3	4
33	Allah'tan başka güvenecek kimse olmadığını mı düşünüyorsun?	1	2	3	4
34	umudunu kaybettiğini hissediyor musun	1	2	3	4
35	Başkalarına yardım edemeyeceğinizi düşünüyor musunuz?	1	2	3	4
36	Yaşadığınız travmatik kazalardan dolayı utanıyor musunuz?	1	2	3	4
37	Başına gelenlerden rahatsız mı oluyorsun?	1	2	3	4
38	Kendinize veya ailenize kötülük getirdiğinizi düşünüyor musunuz?	1	2	3	4
39	Kendinizi keşfettiniz mi veya birisi size hatırlayamadığınız bir şey yaptığınızı mı söyledi?	1	2	3	4
40	İki kişiye ayrıldığınızı ve birinin yaptıklarını diğerinin izlediğini hissediyor musunuz?	1	2	3	4
41	Kötümü hissediyorsun	1	2	3	4
42	Kalbin sıkıştı mı?	1	2	3	4
43	gergin misin	1	2	3	4
44	Boğulacakmış gibi nefes darlığı mı hissediyorsunuz?	1	2	3	4
45	Psikolojik olarak yorgun mu hissediyorsunuz?	1	2	3	4

EK-8 Trauma Symptoms

الجزء الرابع: أعراض الشدة □

PART IV: TRAUMA SYMPTOMS

إن الأعراض التالية هي أعراض يشعر بها أحيانا □ الأشخاص الذين تعرضوا لحوادث مؤلمة أو مفزعة في حياتهم. الرجاء قراءة كل بند بدقة، وتحديد مدى معاناتك من هذه الأعراض خلال الأسبوع المنصرم.

The following are symptoms that people sometimes have after experiencing hurtful or terrifying events in their lives. Please read each one carefully and decide how much the symptoms bothered you in the past week.

	(1/1) □ لا أبدا Not at all	(2/2) □ قليلا A little	(3/3) □ إلى حد كثير Quite a bit	(4/4) □ بشدة Extremely
1/1 هل تعاودك الذكريات والأفكار لأكثر الحوادث ألما □ أو فزعاً □ Recurrent thoughts or memories of the most hurtful or terrifying events				
2/2 هل تشعر وكأنك تعيش الحادثة مرة أخرى Feeling as though the event is happening again				
3/3 هل تأتيك كوابيس (أحلام مخيفة) متكررة Recurrent nightmares				
4/4 هل تشعر بالانفصال أو الانعزال عن الناس Feeling detached or withdrawn from people				
5/5 هل تجد نفسك غير قادر على الإحساس بالعواطف Unable to feel emotions				
6/6 هل تجد نفسك سريع الجفلان أو الاستثارة Feeling jumpy, easily startled				
7/7 هل تجد صعوبة في تركيز أفكارك Difficulty concentrating				
8/8 هل تجد صعوبة في النوم Trouble sleeping				
9/9 هل تجد نفسك متوجساً □ أو على حذر Feeling on guard				
10/10 هل تجد نفسك سريع الانفعال أو تتناكب سورات من الغضب Feeling irritable or having outbursts of anger				
11/11 هل تتجنب الأعمال التي تذكرك بالحادثة المؤلمة Avoiding activities that remind you of the hurtful event				
12/12 هل تجد نفسك غير قادر على تذكر بعض الحوادث التي سببت لك أذى الألم Inability to remember parts of the most hurtful events				
13/13 هل تجد نفسك أقل اهتماماً □ بالأعمال اليومية Less interest in daily activities				

١٤/14	هل تشعر وكأنه لا مستقبل لك <i>Feeling as if you don't have a future</i>				
١٥/15	هل تتجنب الأفكار أو المشاعر المرتبطة بالحوادث المؤلمة <i>Avoiding thoughts or feelings associated with the hurtful events</i>				
١٦/16	هل تشعر برّد فعل جسدي أو عاطفي عند تذكيرك بالحوادث المؤلمة <i>Sudden emotional or physical reaction when reminded of the most hurtful events</i>				
١٧/17	هل تشعر بضعف الذاكرة <i>Poor memory</i>				
١٨/18	هل تشعر بالإرهاك أو التعب الشديد <i>Feeling exhausted</i>				
١٩/19	هل تعاني من آلام أو مشاكل جسدية <i>Troubled by bodily pain or physical problems</i>				
٢٠/20	هل تشعر أن مهاراتك الآن هي أقل مما كانت سابقاً <i>Feeling that you have less skills than you did before.</i>				
٢١/21	هل تجد صعوبة في الانتباه <i>Difficulty paying attention</i>				
٢٢/22	هل تجد نفسك غير قادر على اتخاذ أي قرار في حياتك اليومية <i>Feeling unable to make daily plans</i>				
٢٣/23	هل تجد صعوبة في مواجهة المواقف الجديدة <i>Having difficulty dealing with new situations</i>				
٢٤/24	هل تشعر أنك الشخص الوحيد الذي عانى من هذه الحوادث <i>Feeling that you are the only one who suffered these events</i>				
٢٥/25	هل تشعر أن الآخرين غير قادرين على فهم ما جرى لك <i>Feeling that others don't understand what happened to you</i>				
٢٦/26	هل تشعر بالذنب لأنك نجوت و ما زلت على قيد الحياة <i>Feeling guilty for having survived</i>				
٢٧/27	هل تلوم نفسك لما حدث <i>Blaming yourself for things that have happened</i>				
٢٨/28	هل تتساءل لماذا قتر الله لك أن تواجه مثل هذه الحوادث <i>Spending time thinking why God is making you go through such events</i>				
٢٩/29	هل تشعر بالحاجة إلى الانتقام <i>Feeling a need for revenge</i>				
٣٠/30	هل تشعر أن الآخرين عدائيون تجاهك <i>Feeling others are hostile to you</i>				
٣١/31	هل تشعر أن الشخص الذي وثقت به قد خانتك <i>Feeling that someone you trusted betrayed you</i>				
٣٢/32	هل تشعر بعدم الثقة بالآخرين <i>Feeling no trust in others</i>				
٣٣/33	هل تشعر أن ليس هناك من أحد تعتمد عليه إلا الله <i>Feeling that you have no one to rely upon but god</i>				

٣٤/ 3٤	هل فقدت الأمل <i>Hopelessness</i>				
٣٥/ 3٥	هل تشعر أنك عاجز عن مساعدة الآخرين <i>Feeling powerless to help others</i>				
٣٦/ 3٦	هل تشعر بالعار بسبب الحوادث المؤلمة التي تعرضت لها <i>Feeling ashamed of the hurtful or traumatic events that have happened to you</i>				
٣٧/ 3٧	هل تشعر بالأهانة بسبب ما جرى لك <i>Feeling humiliated by your experience</i>				
٣٨/ 3٨	هل تشعر أنك تجلب السوء على نفسك أو عائلتك <i>Feeling that you are a jinx to yourself and your family</i>				
٣٩/ 3٩	هل اكتشفت بنفسك أو أخبرك أحد أنك قمت بعمل لا تستطيع أن تتذكره <i>Finding out or being told by other people that you have done something that you can't remember</i>				
٤٠/ 40	هل تشعر أنك انقسمت إلى شخصين، وإن أحدهما يراقب ما يفعله الآخر <i>Feeling as though you are split into two people and one of you is watching what the other is doing</i>				
٤١/ 4١	هل أنت ضايق <i>Dayeg' (ruminations, poor concentration, lack of initiative, boredom, sleep problems, tiredness, and somatic complaints)</i>				
٤٢/ 4٢	هل قلبك مقبوض <i>Qalbak maqboud (sensation of the heart being squeezed)</i>				
٤٣/ 4٣	هل أنت عصبي <i>Asabi (irritability, nervousness, lack of patience, and anger outbursts)</i>				
٤٤/ 4٤	هل تشعر بضيق النفس وكأنك على وشك الاختناق <i>Nafsak deeyega and makhnouk (feeling of tightness in the chest and a choking sensation)</i>				
٤٥/ 4٥	هل نفسيك تعبانة <i>Nafseetak ta'bana (tired soul)</i>				

EK-9 Evlilik Uyum Ölçeği

EVLİLİK UYUM ÖLÇEĞİ

1.Bu maddede yer alan ölçeği kullanarak, bütün yönleri ile evliliğinizdeki mutluluk düzeyini en iyi temsil ettiğine inandığınız noktayı daire içine alınız. Ortadaki 'mutlu' sözcüğü üzerindeki nokta, çoğu kişinin evlilikten duyduğu mutluluk derecesini temsil eder ve sol uçta evliliği çok mutsuz olan küçük bir azınlık, sağ uçta ise evliliği çok mutlu olan küçük bir azınlık temsil edilmektedir.

Çok mutsuz (0)

mutlu (3)

çok mutlu (6)

Aşağıdaki maddelerde verilen konulara ilişkin olarak, siz ve eşiniz arasındaki *anlaşma ya da anlaşmazlık* derecesini uygun seçeneğe çarpı koyarak (X) yaklaşık olarak belirtiniz. Lütfen her maddeyi değerlendiriniz

	Her zaman anlaşamayız	Hemen her zaman anlaşamayız	Sıklıkla anlaşmazlık	Ara sıra anlaşmadığımız olur	Hemen her zaman anlaşmazlık	Her zaman anlaşmazlık
2.Aile bütçesini idare etme	0	1	2	3	4	5
3.Boş zaman etkinlikleri	0	1	2	3	4	5
4.Duyguların ifadesi	0	1	2	3	4	5
5.Arkadaşlar	0	1	2	3	4	5
6.Cinsel ilişki	0	1	2	3	4	5
7.Toplumsal kurallara uyma (doğru, iyi veya uygun davranış)	0	1	2	3	4	5
8.Yaşam felsefesi	0	1	2	3	4	5
9.Eşin akrabalarıyla anlaşma	0	1	2	3	4	5

Lütfen evliliğinizi *en iyi ifade* ettiğine inandığınız bir cevabı işaretleyiniz.

10. Ortaya çıkan uyumsuzluklar genellikle,

A) Erkeğin susması ile sonuçlanır (0)

B) Kadının susması ile sonuçlanır (1)

C) Karşılıklı anlaşmaya varılarak sonuçlanır (2)

11. Ev dışı etkinliklerinizin ne kadarını eşinizle birlikte yaparsınız?

A) Hepsini (3) B) Bazıları (2)

C) Çok azını (1) D) Hiçbirini (0)

12. Boş zamanlarınızda genellikle aşağıdakilerden hangisini tercih edersiniz?

A) Dışarıda bir şeyler yapmayı (1)

B) Evde oturmayı (0)

13. Eşiniz genelde aşağıdakilerden hangisini tercih eder?

A) Dışarıda bir şeyler yapmayı (1)

B) Evde oturmayı (0)

13. Hiç evlenmemiş olmayı istediğiniz olur mu?

A) Sık (0) B) Arada sırada (1)

C) Çok seyrek (2) D) Hiçbir zaman (3)

14. Hayatınızı yeniden yaşayabilseydiniz,

A) Aynı kişiyle evlenirdiniz (2)

B) Farklı bir kişiyle evlenirdiniz (1)

C) Hiç evlenmezsiniz (0)

15. Eşinize güvenir, sırlarınızı ona açar mısınız?

A) Hemen hiçbir zaman (0) B) Nadiren (1)

C)Çoğu konularda(2) D) Her konuda(3)

مقياس التكيف الزوجي- EK-10

باستخدام المقياس الموجود في هذا البند ، ضع دائرة حول النقطة التي تعتقد أنها تمثل أفضل مستوى للسعادة في زواجك من جميع جوانبه. تمثل النقطة الموجودة في المنتصف على كلمة "سعيد" درجة السعادة التي يشعر بها معظم الناس في الزواج ، مع وجود أقلية صغيرة من الزيجات غير السعيدة جداً ممثلة في الطرف الأيسر وأقلية صغيرة من الزيجات السعيدة جداً على اليمين.

سعيد جداً (0) سعيد (3) غير سعيد (6) 1-

قم بتقريب درجة الاتفاق أو الخلاف بينك وبين زوجتك فيما يتعلق بالمسائل الواردة في البنود يرجى تقييم كل عنصر ووضع اشارة (X) التالية، في الخيار المناسب

نتفق دائماً	نتفق كثيراً	نتفق أحياناً	نتفق قليلاً	نتفق نادراً	لا نتفق أبداً	
5	4	3	2	1	0	2-إدارة ميزانية الأسرة
5	4	3	2	1	0	3-الأنشطة الترفيهية
5	4	3	2	1	0	4-التعبير عن المشاعر
5	4	3	2	1	0	5-الأصدقاء
5	4	3	2	1	0	6-العلاقة الجنسية
5	4	3	2	1	0	7-الامتثال للقواعد الاجتماعية (السلوك - الصحيح، الجيد أو المناسب)
5	4	3	2	1	0	8-فلسفة الحياة
5	4	3	2	1	0	9-الاتفاق مع أقارب الزوج

- يرجى وضع علامة على إجابة تعتقد أنها أفضل وصف لزواجك:

10- التناقضات الناتجة هي عادة:

(أ) ينتج عنه صمت الرجل (0)

(ب) يترتب عليه صمت المرأة (1)

(ج) يتم إبرامها بالاتفاق المتبادل (2)

11- ما مقدار الأنشطة التي تمارسها خارج المنزل مع زوجتك:

(أ) الكل (3) (ب) بعض (2)

(ج) قليل (1) (د) لا شيء (0)

أي مما يلي تفضله عادة في أوقات فراغك: 12-

(أ) القيام بشيء في الخارج (1)

(ب) البقاء في المنزل (0)

13- أي مما يلي تفضله زوجتك عادة:

(أ) القيام بشيء في الخارج (1)

(ب) البقاء في المنزل (0)

13- هل تتمنى أن تكون غير متزوج من قبل:

(أ) في كثير من الأحيان (0) (ب) من حين لآخر (1)

(ج) نادرًا (2) (د) أبدًا (3)

14- إذا كنت تستطيع أن تعيش حياتك مرة أخرى:

(أ) ستتزوج من نفس الشخص (2)

(ب) ستتزوج شخصًا مختلفًا (1)

(ج) لن تتزوج أبدًا (0)

هل تثقين في زوجتك وتكشفين له أسرارك: 15-

(أ) أبدا (0) (ب) نادرًا (1)

(ج) في معظم المواد (2) (د) في جميع المواد (3)

EK-11 Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği

ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUM ÖLÇEĞİ

Sevgili Anne,

Aşağıda, annelerin çocuklarını nasıl yetiştirdikleri hakkında ifadeler bulunmaktadır. Her bir ifade için size en uygun olan seçeneği işaretleyiniz. Örneğin; Çocuğuma yatmadan önce masal anlatırım- ifadesinde; eğer çocuğunuza yatmadan önce her gece masal anlatıyorsanız “HER ZAMAN” seçeneğini, her gece değil ancak, sık masal anlatıyorsanız “SIK” seçeneğini, ara sıra masal anlatıyorsanız “BAZEN” seçeneğini, çocuğunuza yatmadan önce hiç masal anlatmıyorsanız “HİÇBİR ZAMAN” seçeneğini işaretleyiniz.

Araştırma için bütün ifadelerin okunarak cevaplandırılması çok önemlidir. Bazı ifadeler birbirine benzer olsa bile bütün maddelere cevap veriniz.

Göstermiş olduğunuz ilgiden ve çalışmaya katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

	Her Zaman	Sık Sık	Bazen	Hiçbir Zaman
1. Çocuğumu hasta olmaması için çok kalın giydiririm.				
2. Çocuğumu ceza olarak yatağa gönderirim.				
3.Çocuğumun yemek yemesi için her türlü yolu denerim.				
4. Çocuğumun yemek yememesi beni sinirlendirir.				
5. Çocuğumun isteklerini ben yapmam ancak babası/annesi yapar.				
6. Çocuğum, söylediklerimi anında yerine getirmelidir.				
7. Çocuğumun istediği kadar televizyon seyretmesi için izin veririm.				
8. Çocuğumu çok yemesi için zorlarım.				
9. Çocuğum ağladığı zaman istediğini yaparım.				
10. Çocuğumun oyuncaklarını				

ben toplarım.				
11. Çocuğuma anne/babasının kızmaması için uslu olmasını söylerim.				
12. Çocuğumla, oyun oynamak için günde en az bir saat zaman ayırırım.				
13. Çocuğuma katı yiyecekleri püre haline getirerek yediririm.				
14. Çocuğumun her istediğini yaparım.				
15. Çocuğum kızdığında beni kızgınlıkla iterse, ben de onu iterim.				
16. Çocuğumu oyuncaklarını toplaması için desteklerim.				
17. Çocuğuma yemeğini ben yediririm.				
18. Çocuğumun uygun olmayan isteklerini yerine getiririm.				
19. Çocuğuma yaşına uygun sorumluluklar veririm.				
20. Çocuğumu, başladığı bir işi bitirmesi için desteklerim.				
21. Çocuğumla birlikte yatarım.				
22. Çocuğum çok hareketli olduğunda, onu sakin etkinliklere yönlendiririm.				
23. Yemeği döktüğü için çocuğuma çok kızarım.				
24. Çocuğumun istediği her şeyi (kola, cips vb.) yemesine izin veririm.				
25. Çocuğumun yaşadığı duyguları (sevinç, öfke, vb.) ifade etmesine fırsat veririm.				

مقياس تربية الأطفال EK- 12

مقياس تربية الأطفال

الأم العزيزة:

فيما يلي عبارات حول أساليب تربية الأمهات لأطفالهن، حدد الخيار الذي يناسبك في كل سؤال، من المهم جداً أن تقرأ الاستبيان جيداً وتجيب على جميع الأسئلة، حتى لو كانت بعض العبارات متشابهة.

شكراً لك على اهتمامك ومساهمتك في الدراسة:

أبداً	قليلاً	أحياناً	دائماً	
1	2	3	4	ألبس طفلي ملابس سميكة للغاية حتى لا يمرض
1	2	3	4	أرسل طفلي إلى الفراش كعقاب -2
1	2	3	4	أحاول جميع أنواع الطرق لجعل طفلي يأكل -3
1	2	3	4	يغضبني طفلي عندما لا يأكل. -4
1	2	3	4	أنا لا أستجيب لرغبات طفلي، لكن والده -5 يفعل ذلك.
1	2	3	4	يجب أن يطبق طفلي على الفور ما أقوله. -6
1	2	3	4	أسمح لطفلي بمشاهدة التلفزيون بقدر ما -7 يريد.
1	2	3	4	أجبر طفلي على تناول الكثير من الطعام. -8
1	2	3	4	عندما يبكي طفلي، أفعل له ما يريد -9
1	2	3	4	أقوم بجمع ألعاب طفلي وأنفذ عنه مهامه. -10
1	2	3	4	أقول لطفلي كيف يجب أن يتصرف حتى لا - يغضب والده.
1	2	3	4	أخصص ساعة واحدة على الأقل يوميًا للعب مع - طفلي.
1	2	3	4	أطعم طفلي الأطعمة الصلبة عن طريق هرسها.
1	2	3	4	أفعل ما يريده طفلي.
1	2	3	4	عندما يغضب طفلي ويتصرف بغضب، أبدي - نفس ردة الفعل الغاضبة.
1	2	3	4	أنا أدم طفلي في جمع ألعابه وتنفيذ مهامه.
1	2	3	4	أجبر طفلي أن يأكل طعامه.
1	2	3	4	أنا ألبس طلبات طفلي غير المناسبة.
1	2	3	4	أعطي طفلي مسؤوليات مناسبة لسنه.
1	2	3	4	أنا أدم طفلي لإنهاء العمل الذي بدأه.
1	2	3	4	أنام مع طفلي في السرير.
1	2	3	4	عندما يكون طفلي نشيطاً جداً، أوجهه إلى - الأنشطة التي تجعله يهدأ
1	2	3	4	أغضب جداً من طفلي لإراقتة الطعام.
1	2	3	4	أترك طفلي يأكل ما يريد (كولا، ورقائق - البطاطس، إلخ).
1	2	3	4	أسمح لطفلي بالتعبير عن مشاعره (الفرح، - الغضب، إلخ).

EK-13 Etik

Evrak Tarih ve Sayısı: 17.10.2023-99272

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-88083623-020-99272
Konu : Etik Onayı Hk.

17.10.2023

Sayın Marah ZİER

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Komisyonu'nun 06.10.2023 tarihli ve 2023/09 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize rica ederim

Dr.Öğr.Üyesi Mehmet Sencer GİRGİN
Müdür Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : BSF41U3FEP Pin Kodu : 94072

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-aydin-universitesi-ebys?>

Adres : Besvol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Küçükçekircek / İSTANBUL

Bileti için : Tuğba SÜNNETÇİ

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad: Marah ZIER

ÖĞRENİM DURUMU:

Lisans: 2013-2014 Halep üniversitesi- Psikoloji

MESLEKİ DENEYİM:

2012 yılında, aile planlaması derneğinde gönüllü.

2013- 2014 yılları arasında, Hatayda kız liselerinde, psikolog olarak çalıştım.

2015 - 2017 yılları arasında, İHH ile yetim çocuklarla psikolog olarak çalıştım.

2016 -2017 yılları arasında, İHH'da çalışırken çocukların davranış sorunları konusunda eğitmenlik yaptım.

2017- Al-fayha organizasyonu ile enstitüsünde öğretmen olarak çalıştım.

2018- Relive organizasyonu ile PSS psiko sosyal sağlık görevlisi olarak çalıştım.

2019- Almustaşara Merkezi'nde psikolog olarak çalışmaktayım. (Halen)